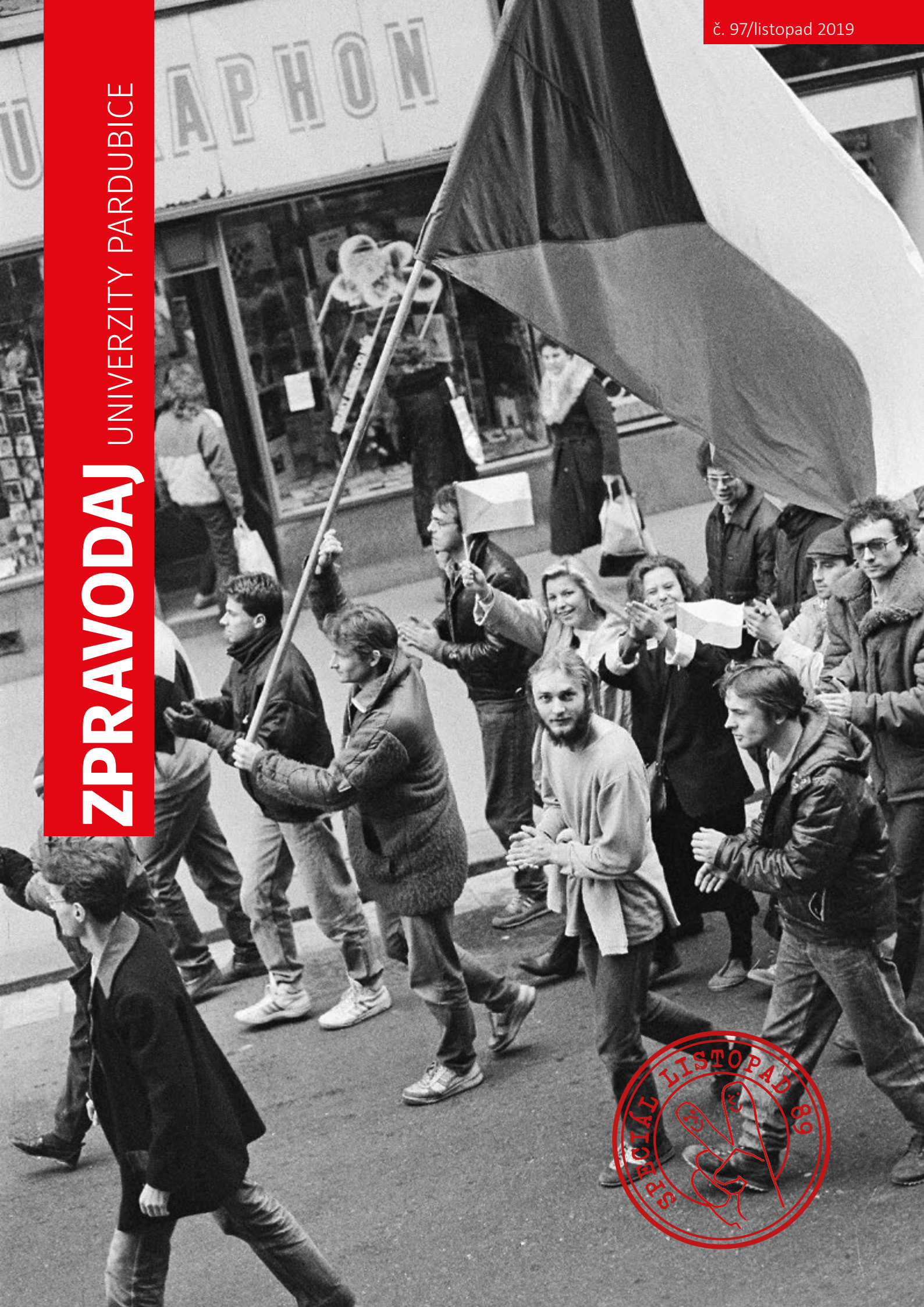

ZPRAVODAJ

UNIVERZITY PARDUBICE

Obsah

FOTO ROKU 1989

ROZHOVOR

- 7** Vít Socha:
Bylo potřeba to udělat, tak jsem šel. Nic jako statečnost či bojovnost
- 12** Oldřich Pytela:
Lidi bez morálního kreditu by nás neměli okřikovat, že máme být zticha

STUDENTSKÝ HUMOR 89

STUDENTI

- 18** Co je pro vás svoboda?

ROZHOVOR

- 20** Rektor Jiří Málek:
Bez studentů by 17. listopad nebyl. I dnes věřím mladým lidem

PŘÍBĚH

- 24** Oldřich Kašpar:
Člověk musel být v řadě věcí pokrytecký, aby to vydržel

ROZHOVOR

- 27** Martin Ťopek:
Žádné nadšení se nevyrovná tomu při pádu totality

KNIHA O LISTOPADU 89

- 32** Bylo to dobrodružství i po 30 letech, říká historička

JAK TO VIDÍ ...

- 34** Jedna z nejdůležitějších událostí v našem životě
Listopad 89 očima akademiků a zaměstnanců

UNDERGROUND

- 38** Lumír „Zilvar“ Sokol:
Zakládali jsme Občanské fórum, ale nic nebylo jisté

Na titulní straně archivní foto Radana Duchoně z listopadových událostí roku 1989

Autorem historických fotografií v tomto čísle Zpravodaje jsou Radan Duchoň, Václav Říha a další studenti VŠCHT. Plakáty, karikatury a kresby vytvořili Ondřej Poul, Vít Socha, Lubor Jošt, Pavel Dohnálek, Miroslav Hejduk, Martin Kopačka a další studenti. Univerzita Pardubice děkuje Jiřímu Ludvíkovi, Marku Toufarovi a Radanu Duchoňovi za intenzivní spolupráci a poskytnutí všech materiálů z období studentské stávkové akce na VŠCHT Pardubice v roce 1989.

KB

Komerční banka, a.s., je partnerem Zpravodaje Univerzity Pardubice pro akademický rok 2019/2020.

REÁLNÁ BANKA PRO REÁLNÝ ŽIVOT

Toto číslo Zpravodaje bylo podpořeno z Centrálního rozvojového projektu MŠMT.

**UNIVERZITA
PARDUBICE**

Zpravodaj Univerzity Pardubice

vydává Univerzita Pardubice, Rektorát, Oddělení propagace a vnějších vztahů.

Adresa: Studentská 95, 532 10 Pardubice 2, telefon 466 036 555, e-mail: zpravodaj@upce.cz, IČ: 00216275.

Zpravodaj UPa najdete také na webové stránce: <https://www.upce.cz/media.html>.

Redaktorka: Mgr. Věra Příbylová. Redakční okruh: Mgr. Lenka Čermáková, Ph.D., Tomáš Jiránek, Ph.D.,

Mgr. Lucie Kašková, Ing. Andrea Koblížková, Ph.D., Mgr. Martina Macková, Mgr. Věra Příbylová, Adrián Zeiner

Fotodokumentace: CITS – Adrián Zeiner, Petr Špaček a archiv UPa. Autor archivních fotografií Radan Duchoň.

Grafická úprava a sazba: CITS – Ing. Alena Komárková.

Redakce si vyhrazuje práva krátit a editorsky upravovat texty.

Tisk: Vydavatelství a polygrafické středisko Univerzity Pardubice.

Číslo: 97/2019, 20. září 2019, náklad 2 500 ks, periodicita 4x ročně, ISSN 2570-5644, MK ČR E 22928.

Naše svoboda

Rok 1989, kdy komunistická vedení v jednotlivých zemích východního bloku ztratila politickou moc, bývá pokládán za konec „krátkého“ 20. století. Pro novodobé české dějiny znamenal zásadní zlom. V Československu se pomyslnou přehrou pro revoluční dění roku 1989 staly události předcházejícího roku. Poprvé od srpna 1969 došlo k rozsáhlejším projevům občanské neposlušnosti.

Rok 1989 se stal umíráčkem čtyřicetiletého komunistického diktátu v Československu, byl řetězcem událostí, jež zahájil tzv. Palachův týden (15. – 21. ledna 1989). Nepovolená pietní akce vyústila v sérii demonstrací, které tehdejší bezpečnostní složky komunistického režimu brutálně potlačily za použití vodních děl i slzného plynu. Soudní dohru měly události „Palachova týdne“ o měsíc později, kdy proběhly procesy s představiteli nezávislých iniciativ, kteří se demonstrací účastnili. Spoluzakladatel Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných Václav Havel byl opět odsouzen k trestu odnětí svobody. Tenkrát k devíti, respektive osmi měsícům (v roce 1979 byl odsouzen na 4,5 roku).

I přes ostrý zásah proti účastníkům demonstrací projevy občanského odporu neutichly. V dubnu a květnu skupiny nezávislých iniciativ požadovaly propuštění politických vězňů. V polovině května byl podmíněčně propuštěn z pankrácké věznice Václav Havel, který vycítil společenskou potřebu přihlásit se k jakémusi „programovému svolání“. Formuloval text petice Několik vět, která byla zveřejněna na konci června 1989 a spolu s propuštěním politických vězňů, se zrušením cenzury, neomezenou svobodou shromažďování a respektováním náboženské svobody požadovala zahájení diskuse týkající se hlavních problémů poválečných československých dějin. Podepsalo ji sedmatřicet tisíc občanů ze všech společenských vrstev. Ti se během pěti měsíců odhodlali přes hrozbu represí a šikany k veřejnému projevu nespokojenosti. Desítky tisíc lidí se mobilizovaly také na náměstích – v srpnu u příležitosti 21. výročí okupace a v říjnu v den 71. výročí vzniku Československa. I tato shromáždění byla násilně potlačena bezpečnostními složkami.

Extrémně brutálním způsobem byla rozehnána i poklidná studentská manifestace k 50. výročí úmrtí Jana Opletala dne 17. listopadu 1989. Desetitisíce studentů se po průvodu z Albertova na Vyšehrad následně vydaly směrem k Václavskému náměstí, kde jim na Národní třídě zahradily cestu jednotky Veřejné bezpečnosti a příslušníci Pohotovostního pluku VB. Nepřiměřená reakce státní moci na povolenou studentskou demonstraci podnítila veřejnost k masové vlně protestů a k dalším formám občanské angažovanosti. S neobvyklou rychlostí (po 11 dnech) ztratila komunistická strana po čtyřiceti letech monopol moci, když Federální shromáždění zrušilo vedoucí úlohu KSČ, a pod tlakem veřejnosti a událostí v okolních státech politické vedení odstoupilo. Rok vyvrcholil zvolením Václava Havla prezidentem.

Václav Havel ve svém prvním novoročním projevu prezidenta z 1. ledna 1990 uvedl: „...bylo by velmi nerozumné chápat smutné dědictví posledních čtyřiceti let jako cizího, co nám odkázal vzdálený příbuzný. Musíme toto dědictví naopak přijmout jako něco, čeho jsme se my sami na sobě dopustili. Přijmeme-li to tak, pochopíme, že jen na nás všech je, abychom s tím něco udělali. Svádět

všechno na předchozí vládce nemůžeme nejen proto, že by to neodpovídalo pravdě, ale i proto, že by to mohlo oslabit povinnost, která dnes stojí před každým z nás, totiž povinnost samostatně, svobodně, rozumně a rychle jednat. Nemylme se: sebelepší vláda, sebelepší parlament i sebelepší prezident toho sami mnoho nezmohou. A bylo by i hluboce nesprávné čekat obecnou nápravu jen od nich. Svoboda a demokracie znamená přece spoluúčast a tudíž spoluodpovědnost všech.“

Heslo Václava Havla Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí před třicet lety dokázalo stmelit společnost. Dnešní doba přinesla slova nová, „pravdoláskář“ či „havloid“, která mají být pejorativním označením pro někoho, kdo stále ještě věří v morální imperativ, v hodnoty pokory, odpuštění, lásky a naděje. Jsou ztělesněním toho, že se étos sametové revoluce rozplynul. Hodnoty lidských práv, důstojnosti, svobody a demokracie tvořily hlavní smysl listopadové revoluce. Dnešní společnost je rozdělená, část se stále k těmto hodnotám hlásí a dosažené svobody a demokracie si váží a střeží je. Značné segmenty společnosti ale pokládají polistopadový vývoj za špatný. Třicet let po listopadu 1989 spatřujeme hodnotovou vyprázdněnost převážné většiny české politiky i velké části české společnosti.

V těchto dnech si připomínáme jedno z nejvýznamnějších výročí českých moderních dějin. Třicetiletým jubileem se nám otevírá příležitost reflektovat vlastní minulost, a tím nahlédnout dění v současnosti – zabývat se otázkami, jak jsme s nabytou svobodou a demokracií naložili.

Mgr. Dita Homolová, Ph.D.
Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice

*Vysokoškoláci vítají studenty z pardubického gymnázia před budovou VŠCHT, kteří je přišli podpořit ve stávce.
FOTO: Radan Duchoň*

VÍT SOCHA:

Bylo potřeba to udělat,
tak jsem šel. Nic jako
statečnost či bojovnost

SEŠLI JSME SE NA PARDUBICKÉM NÁMĚSTÍ LEGIÍ. KDYŽ VKROČIL DO BUDOVY BÝVALÉ VŠCHT, ZNOVU TO NA NĚJ DÝCHLO. NEBYL TO VŠAK OBVYKLÝ ZÁVAN CHEMIE, ALE VZPOMÍNKY. TADY SE TO VŠECHNO PŘED 30 LETY DĚLO. JEDEN Z NEJAKTIVNĚJŠÍCH STUDENTŮ LISTOPADOVÉ STÁVKY ROKU 1989 VÍT SOCHA ŘÍKÁ, ŽE JEN UDĚLAL, CO BYLO TŘEBA. ŠEL BY DO TOHO KLIDNĚ ZNOVU A PŘÁL BY KAŽDÉMU, ABY NĚCO PODOBNÉHO ZAŽIL.

• **Kdy jste se dozvěděl, co od pátku 17. listopadu hýbe republikou?**

Až v pondělí před pardubickým divadlem. Na televizi jsem skoro nekoukal, ale tam toho moc nebylo. Co si pamatuju, tak už během Palachových dnů, se televize „chlubila“, že byly nějaké demonstrace a že tam zasahovali vodním dělem. Ukazovali záběry procházejícího pankáče s kohoutem. V tom listopadu to bylo to samý, toho pankáče jsem zaregistroval znovu. Pak jsem se dozvěděl, že ten záběr mohl být z výcviku policistů, jak se mají chovat a jak mají zasahovat, takže i ten pankáč mohl být klidně policista. Bylo to hodně zmanipulovaný.

• **Jak se vyvíjela situace ve škole?**

Když jsme se ve škole v úterý sešli, tak se po ročnících domlouvalo, kdo půjde do stávkového výboru. Z každého ročníku bylo nominovaných pár lidí a já tam byl taky. Pak ale padla myšlenka, aby byl stávkový výbor bezúhonný. Zaprvé jsme se dohodli, že během stávky nebudeme pít. Vůbec žádný alkohol. Zadruhé, že by v tom neměli být repetenti, tedy ti, co opakují ročník. A zatřetí – stávka bude okupační.

• **Jak jste se tedy ke stávce přimotal?**

Za mnou někdo přišel a řekl mi, že bych mohl dělat spojkou mezi Občanským fórem a naším stávkovým výborem. S tím, že jsem Pardubák, že to tady dobře znám a ty lidi v Občanském fóru také. Hlavně ale měli argument: „Tvůj otec tady učí, takže tebe budou vyhazovat hůř.“ Táta totiž učil na katedře organické chemie.

• **Tím si vás „pojistili“?**

Mně to nějak nevadilo, řekl jsem si, proč ne, a tak jsem dělal ty věci okolo. Nechci říct rizikový, ale třeba ty, do kterých se někteří moc nehrnuli.

• **Jaké máte na mysli?**

Ze začátku třeba spolupráci s Občanským fórem. Mělo sídlo v soukromém bytě v domě hned za divadlem, asi ve druhém nebo třetím patře. Bylo docela zajímavé se tam dostat. Hned u vrat někdo koukal, jestli jo, nebo ne, kdo to je. A když jsem nosil nějaké letáky nebo papíry, tak mi radili, kudy mám chodit, aby mě náhodou někdo nechytl. Bylo to srandovní, protože já jim říkal, že jsem z Pardubic, tak projdu všemi dvorky i kanály. Takových pobíhačů nás z počátku moc nebylo.

DOCELA SPONTÁNNÍ AKCÍ BYLO STAVĚNÍ SNĚHULÁKŮ PŘED KOLEJEMI. KDYŽ JSEM VIDĚL PÁR KAMARÁDŮ, ŽE UŽ JIM Z TOHO LIDOVĚ ŘEČENO „HRABE“, TAK JSEM JIM ŘEKL: „VÍTE CO, POJĎTE STAVĚT SNĚHULÁKY!“

• **Takže začala stávka a vy jste začal „pobíhat“?**

V úterý jsme se sešli, dohodli jsme se, že výuka nebude a začali jsme přijímat všechny možné letáky, většinou dovezené z Prahy, to prohlášení s deseti body, s našimi požadavky, na kterých jsme trvali. Jedním bodem bylo právě vyšetření oprávněnosti zásahu policie proti studentům 17. listopadu. Zároveň se začalo vyjíždět tam, kde si řekli. V to úterý to bylo zajímavé v tom, že jsme v ročníku diskutovali o tom, jestli do toho jít, co se vůbec děje. Zároveň se začaly formovat specializované sekce zajišťující chod stávky a předávání informací dál v pardubickém regionu. Až do té generální stávky nebylo vlastně moc jasné, jak to dopadne. Tady ta nejistota byla poměrně velká. Zlí jazykové tvrdili, že v ulici Na Spravedlnosti jsou přípravní milicionáři a čekají na pokyn. My jsme se tam courali, viděli jsme, že se tam svítí, ale dovnitř jsme se nedostali.

• **Co jste na začátku prožívali, měli jste strach?**

Já jsem strach neměl. To bylo neudržitelné už několik let. Kdyby nepřišel 17. listopad, tak by to přišlo o pár týdnů později. Vždyť se celá východní Evropa sypala. Ti komunisti toho napáchali už hodně.

• **Co vás motivovalo do toho všeho jít? Chuť vybojovat svobodu?**

Bylo jednoduše potřeba to udělat, tak jsem šel. Jako když si zamete před vlastním prahem. Tam není nic jako stařečnost, bojovnost. Bylo to nutné!

• **Ale ne všichni studenti se k tomu stavěli stejně.**

No jasně. Na začátku přišli všichni studenti, ale pak se někteří rozjeli domů, jiní zůstali doma tady v Pardubicích a vůbec se stávce nevěnovali, jiní si udělali prázdniny. Nebo byli i tací, kteří se angažovali v místě svého rodiště. Jestli nás bylo sto, sto padesát. Čtvrtina určitě ne. Vždycky se na vás nalepí lidi, kteří jsou na tom inteligenčně a hlavně názorově podobně jako vy. A právě tohle mě naladilo. Marek Toufar měl docela slovo, tak se z něj udělal šéf. A pak tam byli i ostatní. Třeba Radim Lux, což byl kluk, který seděl na vrátnici a bral telefony. Lidi se dokonce chodili

ptát, kdo to tam sedí, jak měl příjemný hlas. Postupně se to vytříbilo a zůstalo tam zdravé jádro.

• **Jak jste si rozdělili úkoly?**

Bylo to na spolupráci a dohodě všech, z jednoduchého důvodu: Převrat neděláte každý den. Dobrý byl docent Doležal z katedry marxismu-leninismu. Přišel za námi s tím, že takhle se to nedělá, že takhle nás to přece neučil.

• **Podporovali vás akademici?**

Byla to spíš taková tichá podpora. Akademici vesměs nevystupovali proti. Výjimkou byl asi Olda Pytela a docentka Černá, kteří nás jednoznačně podpořili. Já jsem se na škole moc nezdržoval. Když se něco „peklo“, tak jsem u toho většinou nebyl.

• **Vedení univerzity se ale k postoji studentů nestavělo zrovna pozitivně. Nevěřili, že se to povede.**

Rektor nám tehdy moc nefandil. Byl to tátův kolega, znal jsem ho i z civilního života. Otec mě podporoval a z rektora jsem měl spíš takový vnitřní pocit, že brání rozjet vše kvůli tomu, protože tužil, čeho jsou komunisti schopní. Dokázali by vzít flinty a jít nás fyzicky likvidovat, vyhlásit mohutné zavírání a podobně. Takže spíše kvůli tomu se nás snažil v nadšení a činech brzdit.

CELÁ STUDENTSKÁ STÁVKA BYLA V PODSTATĚ PŘEKVAPENÍ. DOCELA PŘÍJEMNÉ. KAŽDOPÁDNĚ SE PROJEVILY CHARAKTERY LIDÍ, PEVNOST JEJICH NÁZORŮ, NEBO TAKY NEPEVNOST.

• **Byl jste se během stávkových dnů podívat i v Praze?**

Do Prahy se povětšinou jezdilo chrastit klíči. Byl jsem tam dvakrát. Kluci mě tam nahnali, abych viděl atmosféru.

• **Byla opravdu tak jiná než u nás v Pardubicích?**

Bylo to úžasné! Tady to bylo z počátku takový zabrzděný, kdežto v Praze to bylo rozjeté na plné koule. Podruhé jsem tam jel, když tady na vrátnici za námi přišla starší paní, že chce mluvit s někým ze stávkového výboru. Kluci byli rozběhaný, a tak ji šoupli mně. Měla na papíru namalovaný pláněk nějakého pražského hřbitova, kde komunisti zahrabávali odpůrce. Že je to tam vidět, neroste tam tráva... A jestli bychom s tím nemohli něco dělat.

• **A mohli jste?**

Tak jsem vzal papírek a jel jsem do Prahy. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy se už formovala skupina na vyšetřování zločinů komunismu. U nich jsem tedy byl, vysvětlil jsem jim to. Víc jsem udělat nemohl. Jestli se tím oni nějak zabývali a jak dopadly hroby, fakt nevím... Co mě ale překvapilo, bylo, že tamní studenti měli docela přehled o tom, co se kde děje. Ptali se mě totiž na jméno nějakého pardubického kluka, který studoval nějakou pražskou školu a v pátek 17. listopadu ho docela zmlátili. Říkali, že by bylo dobré, abych se za ním zastavil a zeptal se ho, jak se mu vede. Tak jsem to tak udělal. Bydlel navíc kousek od naší školy. Když jsem za ním šel, už to bylo asi čtrnáct dnů po demonstraci, říkal, že už je to lepší, že už slyší, že mu splasklo rameno a že už to jde.

• **Vy jste byl hodně aktivní, organizoval jste různé akce. Na kterou rád vzpomínáte?**

Ono jich bylo poměrně hodně. Co bylo docela příjemné před Vánoce, tak zpívání koled na Příhrádku. To bylo méně oficiální. Ale samozřejmě se zpívala hymna na konci. Ta se pak zpívala úplně všude. Kde se trochu sešli lidi, tak tam hymna hned proběhla. Na začátku, na konci pro jistotu. Ale tyhle zpívané záležitosti byly velmi silné a milé. Spolupráce se studenty z pardubické konzervatoře obzvlášť. Oni totiž na rozdíl od většiny z nás uměli zpívat. Docela spontánní akcí bylo stavění sněhuláků před kolejemi. Když jsem viděl pár kamarádů, že už jim z toho lidově řečeno „hrabe“, tak jsem jim řekl: „Víte co, pojdte stavět sněhuláky!“ Když nás ostatní viděli, jak tam motáme tu jednu kouli, přidávali se. A nakonec nás tam běhalo asi padesát a vyrostlo tam patnáct až dvacet sněhuláků. Byly obrovský a jejich zbytky tam zůstaly až do jara. A pak ty známé věci. Noc dlouhých nosů, což byla parafráze na lidové tradice svátku svaté Lucie. To byla docela sranda, protože jsme měli dlouhé zobáky, klovali jsme do lidí a u toho zpívali koledy. Lidi to brali v pohodě a ke zpívání se přidávali. Dneska by to už asi bylo bráno jako obtěžování.

• **Hodně známé byly například řetězy lidských rukou.**

Už nevím, odkud to vzešlo. Cílem bylo spojit rivalská města Pardubice a Hradec Králové řetězem z lidských rukou. Informace se šířily pomocí letáků, Studentských

Když v Praze na Národní třídě zasahovaly tehdejší složky Státní národní bezpečnosti proti demonstrantům, student 4. ročníku Vít Socha nejspíš zazimovával zahradu na chatě. Co přesně dělal v ten osudný pátek, už si nepamatuje. Co ale následovalo v Pardubicích, v takové mlze nemá. Události nabraly zajímavé obrátky. A to díky studentům tehdejší VŠCHT Pardubice, kteří nestáli stranou.

listů a dalších tiskovin. Rozvoz lidí do vzdálenějších míst od obou měst zajišťovaly autobusy dopravního podniku. Studentská občerstvovací sekce, ale také zaměstnanci některých restaurací dodávali teplý čaj. Mrzlo. Spojení řetězu jsme koordinovali popojížděním na kolech a domlouvali se vysílačkami z vybavení Lidových milic. Vysílačky zamrzly. Nakonec se úplné spojení mezi oběma městy nezdařilo. Z Hradce Králové přišlo méně lidí, než se očekávalo. Přesto odhaduji, že se podařilo vytvořit řetěz lidských rukou v délce asi 15 km.

VYLEPOVÁNÍ PLAKÁTŮ JSME Z POČÁTKU ORGANIZOVALI V NOCI. SVOLÁVALI JSME SE PŘES KOLEJNÍ ROZHLAS. JÁ JSEM POTOM ŠEL DRUHÝ DEN ZA POLICAJTAMA. BYL JSEM ZAVEDEN DO KANCELÁŘE NÁČELNÍKA VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI V PARDUBICÍCH.

• Také jste zorganizovali akci nazvanou Okrasný výbor? Co to bylo?

Tahle akce vznikla na základě celostátní výzvy a krabiceové zdi vyrůstaly v mnoha městech. Vím určitě, že to měli v Hradci Králové a snad i v Chrudimi. Samozřejmě v Praze, Brně, Olomouci, Přerově a dalších městech. V Pardubicích jsme to původně nechtěli dělat – nebyli lidi a ti, co byli, byli hodně unavení. Na tlak občanů jsme to nakonec realizovali s několikadenním zpožděním, ne však pod názvem uvedeným ve výzvě, který si už ani nepamatuju, ale pod názvem Okrasný národní výbor. Ten jsme společně vymysleli s hercem Vladimírem Čechem. V té době byly nějaké třenice mezi Okresním národním výborem a Občanským fórem, proto ten šouchanec. Vím, že jsme to museli sklidit ještě před Vánoce, aby přes svátky nebyl ve městě nepořádek. Nastoupila sekce uklízečů, kteří likvidovali třeba plakáty, částečně stržené počasím, částečně i lidmi.

• Vylepování plakátů bylo asi dobrodružství, ne?

Vylepování plakátů jsme z počátku organizovali v noci. Svolovali jsme se přes kolejný rozhlas. Já jsem potom šel

druhý den za policajtama. Byl jsem zaveden do kanceláře náčelníka Veřejné bezpečnosti v Pardubicích. Představil jsem se mu, že jdu jednat za studenty, k čemuž jsem byl delegován stávkovým výborem. Bylo potřeba vyřešit například parkovací místa pro Studentský list a žádal jsem ho o nějakou součinnost. On se vším souhlasil, ale zároveň mi řekl: „Vy jste včera vylepovali plakáty. Bylo vás několik skupin. Někteří po dvojicích, kde byla holka, jste byli tři, začali jste v devět večer, poslední se vrátili ve čtyři ráno.“ Já jsem byl úplně v tranzu. Měl naprosto přesné informace: kdo kam šel, kdo s kým šel, věděl, kde je kontrolovala hlídka a spoustu dalších detailů. Museli to mít stažené buď z toho rádia, nebo jim to tam musel někdo „naprášit“. I v té době byli jedinci, kteří pracovali pro obě strany.

• Chytili vás při tom někdy?

Mě ne, ale myslím, že nějaké holky jo.

• Zmínil jste Studentský list. Vy jste do něj nějak přispíval?

Já nejsem žádný psavec, informoval jsem tam jen o dnu otevřených dveří na pardubickém OV KSČ, ale něco jsem tam kreslil. Například vtipy nebo plakáty.

• Pamatujete si nějaký vtíp?

Zrovna probíhala jednání Občanského fóra s vládou premiéra Adamce. Vláda se snažila Občanské fórum na chvíli dalšího dění ve státě několikrát vyšachovat. Zkrátka udělala zase nějaký podraz. A na to konto vznikl tenhle kreslený vtíp: A tady, tady soudruzi, šijeme další boudu.

• Byl jste pořád v běhu. I vtipy jste kreslil za pochodu?

Měl jsem to hodně pestré. Třeba jsem někam přišel, uzmul jsem tužku, papír, tam jsem to namaloval, dal jsem to klukům, ti se zasmáli a já už byl pryč. Výborné kresby ale dělal Ondra Poul, podepisoval je jako „Já“. Nikdy před tím a nikdy potom už nekreslil. Je to škoda.

• Byly některé vaše vtipy už na hraně?

Byli jsme opatrní. Vždycky to zkouknul ještě někdo další, třeba Jirka Ludvík, Bambuláč, (sekce Tisk) a ti chtěli, aby se

Na fotografii je Vít Socha (vpravo) se svými spolužáky z VŠCHT.

jim to hodilo do aktuálního vydání. Bylo třeba mít se na pozoru. Třeba v '68 udělali státní znak tak, že spodek byl lev a hlava husí jako narážka na Husáka. Ten člověk, co to namaloval, za to nešel sedět, ale dostal podmínku za hanobení státního znaku. No a kluci mě požádali, abych udělal repliku. Ale když jsme se tohle dozvěděli, tak jsme to neuveřejnili. Teda možná v prvním tisku jo, ale v dotisku určitě ne. Takže kdo to doma má, tak má docela sběratelsky cenný kousek.

• **Báli jste se postihnout?**

Z počátku možná někdo ano. Na začátku byl průběh v Pardubicích nejasný a informace, jak to vypadá v jiných městech, moc nebyly.

• **Stávka nakonec trvala 1,5 měsíce. Bylo to náročné období?**

Ta akce byla tak rozjetá. A vy jedete jak robot. Chvillemi to bylo hodně vyčerpávající, ale zas nic tak dramatického, aby se to nedalo zvládnout.

Spolupráce s lidmi na škole, s konzervatoristy nebo s Občanským fórem byla rovná, bez podrazů. Mě spíš tehdy rozčílovala arogance a hloupost těch politiků. Přezírání potřeb těch, kterým mají pomáhat a sloužit, což se přesunulo i do dnešní doby. A to mě vytáčí pořád.

SPOLUPRÁCE S LIDMI NA ŠKOLE, S KONZERVATORISTY NEBO S OBČANSKÝM FÓREM BYLA ROVNÁ, BEZ PODRAZŮ. MĚ SPÍŠ TEHDY ROZČILOVALA AROGANCE A HLOUPST TĚCH POLITIKŮ.

• **Nelákalo vás vstoupit do politiky?**

Asi tři vteřiny.

• **Sledujete politiku i dnes?**

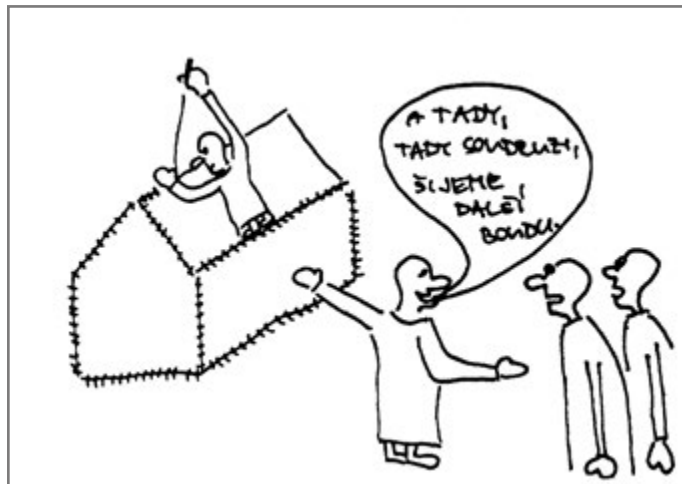
Politiku sleduju strašně nerad, spíš ona sleduje mě. Nejradši bych se jí vyhnul. Někdy je ale nutné věci změnit. Kdyby byla dnes příležitost, šel bych do toho zas jako před lety. Dneska se pořád berou na někoho ohledy, až nesmyslný. Nechci, aby to vyznělo nějak brutálně, ale někdy pár faček pomůže. Ne tak drsných jako tehdy. Některým současným politikům by to rozhodně prospělo.

• **Jezdíte protestovat do Prahy i dnes?**

Byl jsem na Staromáku. Měl jsem zrovna dost práce. Zvonit klíči není nic pro mě, já radši rozvracím (smích).

• **Je něco, co vás během stávky překvapilo?**

Celá studentská stávka byla v podstatě překvapení. Docela příjemné. Každopádně se projevil charakter lidí,

pevnost jejich názorů, nebo taky nepevnost. Mně se hodně líbila ta spontánnost všech těch dnů. Revoluce měla zkrátka vliv na všechny. Jeden kriminalista mi dokonce říkal, že od toho 20. listopadu do počátku prosince to bylo tak v pohodě, že i zloději přestali krást. Těch 14 dnů se celorepublikově kriminalita snížila. Mělo to dopad na celý národ.

• **Jak se vám na to všechno teď vzpomíná?**

Já jsem vůbec rád, že jsem si na některé detaily vzpomněl. Sám to nepokládám za nějakou vrcholnou etapu svého života. Je pravda, že na těch akcích se nepodíleli jenom studenti, ale i lidi tady z Pardubic a okolí. Byla to spolupráce lidí, kteří se mezi sebou znali. Skoro bych nerad, aby to vyznělo tak, že studenti byli jediní, co něco udělali. Ne, bylo to z několika směrů. Vzpomínka na souměřitelnost lidí je vždycky fajn. 17. listopad každopádně pomohl. Pomohl ke svobodě pohybu, myšlení i konání. Na to se nedá zapomenout.

TEXT: Zuzana Paulusová / FOTO: Adrián Zeiner a archiv univerzity

OLDŘICH PYTELA:

Lidi bez morálního kreditu by nás neměli okřikovat, že máme být zticha

SÁM ŘÍKÁ, ŽE NEBYL ZASE TAK VELKÝ REBEL, ALE JAKO AKADEMIK SABOTOVAL POVINNÉ ŠKOLNÍ AKCE IDEOLOGICKÉHO ZAMĚŘENÍ. DVAKRÁT TAKÉ ODMÍTL NABÍDKU VSTOUPIT DO TEHDEJŠÍ KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA. POPRVÉ ZA DOB STUDIÍ, PODRUHÉ NA JAŘE ROKU 1989. NAOPAK – TÉHOŽ ROKU V LISTOPADU PODPOŘIL STÁVKU PARDUBICKÝCH STUDENTŮ. BÝVALÝ REKTOR UNIVERZITY PARDUBICE PROFESOR OLDŘICH PYTELA SLEDUJE DĚNÍ VE SPOLEČNOSTI STÁLE, PROVOKATIVNÍ A SARKASTICKÉ VZKAZY PÍŠE NA SVOU FACEBOOKOVOU ZEĎ.

• **Prý máte svou kavárnu?**

To mám. Protože žiji v Ústí nad Orlicí, vytvořil jsem na Facebooku pojem Orlickoústecká kavárna jako parafrázi na název Pražská kavárna. A Orlickoústecká kavárna jako správná kavárna ve svých každodenních ranních statusech provokuje, komentuje nebo si jen hraje se slovy.

• **Co jste naposledy vyvěsil na zdi?**

Těžko zmínit poslední status, to by bylo jako nabízet několik dní starou kávu.

• **Orlickoústecká kavárna je virtuální pojem. Kdo do ní „chodí“?**

Převážně jsou to moji kamarádi a známí, status je ale veřejný, přijít může kdokoliv. Občas jsem ale překvapen, že mě jako Orlickoústeckou kavárnu oslovují úplně neznámí lidé. Od jednoho kamaráda jsem se například dozvěděl, že se ho někdo ptal, kde přesně ta kavárna v Ústí nad Orlicí vlastně je. Dobrá mystifikace.

• **Kolik bývalého rektora sleduje lidé?**

Ta sledovanost není příliš velká, asi čtyřicet přihlášených sledujících, pravidelných nebo občasných čtenářů je zřejmě víc. Žádosti o přátelství potvrzuji obezřetně, nechci mít ze zdi plakátovací plochu.

• **Dovolím si citovat jeden ze statusů na vašem profilu: „Chtít moc moc je patologické. V Orlickoústecké kavárně si říkáme, proč chtít něco, co máme.“ Obsahy statusů jsou hlavně provokace?**

Někdy jsou to jen hlouposti, jindy cílené provokace. Dokonce čím větší blbost, tím větší diskuse se pod statusem vytvoří. Cílené provokace a pravdivé pomluvy jsou ale pro Orlickoústeckou kavárnu charakteristické a nejvíce mě baví jejich tvorba. Nešetřím nikoho, reaguji na aktuální události a často mířím na nejvyšší místa. Statusy na Facebooku mně umožňují veřejně a otevřeně sdělovat názory a stanoviska Orlickoústecké kavárny, za kterou pevně stojím.

• **17. listopadu budete jízlivý, nebo umírněný?**

Status v tento den bude uctivý a trochu patetický, pro mě je to významný den. Následující status už bude v obvyklém duchu.

• **Co jste dělal ve stejný den roku 1989?**

Byl to pátek, naprosto běžný den. Pamatuji si na jeden zajímavý moment. Cestou z práce domů jsem potkal jednoho kolegu, který byl členem KSČ a šel před čtvrtou hodinou na rektorát. Nebylo zvykem, že by se v pátek odpoledne chodilo něco řešit s vedením. Na otázku, kam míří v tuhle dobu, mně jen stručně odpověděl: „Něco se děje v Praze, máme pohotovost.“ Nic víc jsem nevěděl.

• **A druhý den už ano?**

Myslím, že ne, ta informace o událostech v Praze přišla ještě později. Sdělovací prostředky tyto informace úplně nepřinášely, a co se skutečně stalo, jsem zjistil až v pondělí, kdy jsem znovu přišel do práce.

ZA HRDINY MŮŽEME POVAŽOVAT VŠECHNY, KTERÍ ZVEDLI HLAVU A PODPOŘILI SVÝM HLASEM A SVÝM KONÁNÍM ZMĚNY VE SPOLEČNOSTI. A VZPOMÍNAT JE POTŘEBA. ZAPOMÍNÁME RYCHLE A NĚKTEŘÍ NAVÍC VELMI OCHOTNĚ.

• **Co se povídalo?**

Že byl v Praze nějaký konflikt, u kterého zasahovaly bezpečnostní složky a floukly studenty. Že tam byl nějaký masakr. Pak jsme se potkali s jednou kolegyní na chodbě a oba jsme se shodli na tom, že takový zásah vůči studentům je odsouzeníhodný. Šlo mně to úplně proti mysli. Odpoledne tehdejší rektor svolal vedoucí z kateder, já jsem šel na schůzku v zastoupení svého vedoucího. Rektor se vrátil z Krajského výboru Komunistické strany Československa z Hradce Králové a prohlásil, že soudruzi mají názor, a je to i jeho názor, že bezpečnostní složky zasáhly správně. Je potřeba takovéto provokace a akce silně potlačit.

• **Jaká byla reakce přítomných?**

Překvapilo mě, že někteří vedoucí kateder, u kterých jsem měl pocit, že jsou loajální k režimu, vystoupili se slovy „To snad nemyslíš vážně. Takhle se přece nejedná“. Už v té době lidé začali chápat, že to není správný způsob dialogu.

• **Jaký postoj jste k událostem zaujal vy?**

V pondělí ráno se ještě učilo, v úterý už ne, a jednotlivé ročníky se sešly v posluchárnách. Já jsem se účastnil shromáždění 2. ročníku. Studenti měli k celé události samozřejmě velmi kritický přístup. V jednu chvíli také řekli: „Máme tady své pedagogy, tak se jich zeptáme na názor.“ Vstal jsem a řekl, že nesouhlasím s takovými zásahy proti studentům a že podporuji stávkou a jejich požadavky. Tím

jsem si zároveň rozhodl o svém osudu. Kdyby se totiž situace zvrátila, nevyšlo to, zcela jistě bych už na škole nebyl. Navíc – v tento okamžik jsem se přestal bát.

• **Jak to vnímali studenti?**

Zcela pozitivně, byli rádi, že je někdo podpořil, z pedagogů jsem tam v tu chvíli byl jen já a můj vedoucí.

• **Co ostatní učitelé, reagovali nějak také?**

Několik málo studenty hned z počátku podpořilo, postupně se přidali další, většina ale spíše vyčkávala.

• **A reakce studentů?**

Už v neděli večer byli naši studenti v Praze a vznikala stávkový výbor. Informace tedy měli. Část studentů se velmi aktivně zapojila, část vyčkávala a zbytek si udělal vlastní program. Podle mého odhadu se zapojilo asi sedmdesát vysokoškoláků, bylo to dost lidí na to, že škola měla v té době několik set studentů.

• **Pardubičtí vysokoškoláci psali stávkový deník. Znal jste někoho z nich osobně?**

Jedním z autorů byl můj diplomant Václav Říha a znám i Jiřího Ludvíka.

• **A jak jste se do stávky zapojil vy?**

Stávkou jsem podporoval, chodil jsem se studenty na manifestace, diskutoval s nimi, pomáhal formulovat některá jejich stanoviska, jezdil s nimi na výjezdy.

• **Jsou studenti podle vás hrdinové?**

Hrdinství je až moc patetický pojem. Myslím, že studenti to v té době takto nevnímali a já také ne. Za daných okolností se chovali, jak cítili, že se chovat mají, a projevíli osobní odvalu. Dobře, s odstupem času je můžeme nazvat hrdiny.

• **Dokázali by takto urputně bojovat za svobodu i dnešní vysokoškoláci?**

Tehdy to byla pro studenty obrovská výzva. Výzva změnit svou budoucnost. Jsem přesvědčen, že kdyby dnešní vysokoškoláci byli postaveni před podobné výzvy, neselhali by.

• **V projevu 17. listopadu 1997 na Pernštýnském náměstí v Pardubicích jste řekl tato slova: Vzpomínat je třeba proto, abychom nezapomněli. Abychom nezapomněli na hrdiny a oběti, ale také na zločince, kteří je do tohoto postavení přivedli. Hrdiny jste myslel koho, když ne studenty?**

Můj tehdejší projev se netýkal jen událostí 17. listopadu 1989, ale i událostí 17. listopadu 1939. V roce 1939 byli studenti obětmi a za své hrdinství těžce zaplatili. V roce 1989 studenti přispěli k pádu režimu a svým hrdinstvím toho hodně získali. Ale Listopad přece nebyl jenom izolovanou studentskou akcí, i když studenti byli významnou a viditelnou silou. Za hrdiny můžeme považovat všechny, kteří zvedli hlavu a podpořili svým hlasem a svým konáním změny ve společnosti. A vzpomínat je potřeba. Zapomínáme rychle a někteří navíc velmi ochotně.

MNĚ VADÍ, KDYŽ SE DEVALVUJÍ NĚKTERÉ POJMY, JAKÝMI JSOU ČEST A SLUŠNOST A VSTŘÍCNOST. LEŽ SE STÁVÁ BĚŽNÝM NÁSTROJEM KOMUNIKACE. DOCHÁZÍ K MANIPULACI OBČANŮ, A TO I ZE STRANY MÉDIÍ.

• **Zažil jste „osmašedesátý“. V té době vám bylo osmnáct let. Zapojoval jste i tehdy aktivně do dění?**
No, konec šedesátých let, to byla zajímavá doba, plná nadějí a důvěry. Tehdy jsem byl na střední škole, hodně jsme o všem diskutovali, i s našimi učiteli, dobu jsme intenzivně prožívali. Naděje byly zmařeny okupací vojsky Varšavské smlouvy, důvěra ztracena selháním nejvyšších představitelů. Pak přišla 70. a 80. léta. Pro mě tato léta byla dobou bezčasí. Nic se nedělo, perspektiva nebyla v ničem žádná.

• **Vystupoval jste proti režimu?**

Nebyl jsem velký rebel, jen jsem drobně škodil. Sabotoval jsem povinné školní akce, které byly pro mě ztrátou času. Ale tohle jsem nedělal jen já sám.

• **Dostal jste v době normalizace a v dalších letech nabídku na vstup do komunistické strany?**

Ano, dvakrát. Poprvé jako student třetího ročníku vysoké školy, tehdy mé odmítnutí nějak prošlo, zapomenuto ale nebylo. Na jaře roku 1989 jsem už jako odborný asistent odmítl nabídku ke vstupu do komunistické strany podruhé. Tehdy jsem si dovolil opravdu hodně. Odmítnutí bylo vnímáno velmi negativně, něco jako urážka strany. Zpočátku nebyla žádná odezva, ale po prázdninách se moje odmítnutí začalo řešit. Než se dořešilo, přišel Listopad a bylo to. Naštěstí, jinak bych pravděpodobně měl existenční starosti.

• **Nový režim přinesl společnosti řadu změn. Za co jste rád nejvíc vy?**

Získali jsme tři svobody. Svobodu slova, konání a cestování. Ve svém věku jsem už asi docestoval. Proto jsem nyní

zejména rád za to, že pokud neporušují zákony, mohou svobodně sdělovat své názory a postoje, mohou se i svobodně chovat. Dnes se to zdá jako samozřejmost, ale já ještě pamatuji doby, kdy tomu tak nebylo.

• **Myslíte si, že společnost byla tenkrát na změny připravena?**

Myslím, že nebyla. Stále přetrvávala deziluze z konce šedesátých let a následné normalizace, že se stejně nic nezmění. Ale ono se nakonec změnilo.

• **Vnímáte i dnes velkou nespokojenost ve společnosti?**

Ve společnosti je určitě nespokojenost a ta se projevuje právě těmi demonstracemi. Lidi bez morálního kreditu by nás neměli okřikovat, že máme „být zticha“. Je potřeba se bouřit a vzdorovat. Pokud jsme bytostně přesvědčeni o tom, že je něco špatně, měli bychom se tomu postavit. Po třiceti letech se právě proto k Listopadu vracíme s velkým akcentem a konají se demonstrace.

• **Podporujete tyto akce?**

Ano. Cítil jsem, že musím jít „do ulic“ taky. V našem městě jsem se 11. června letošního roku zúčastnil demonstrace vyhlášené spolkem Milion chviliek pro demokracii. Velmi mě překvapilo, jak moc se sešlo účastníků, a to jak starších, tak i mladých.

• **Co vám v politice vadí?**

Že například někteří politici zpochybňují členství v EU. Přáli by si, abychom ji opustili. Ano, Evropská unie má nedostatky, ale zároveň je to celek, který všechny státy v Evropě integruje a díky ní prosperuje i ekonomika, máme možnost cestovat, nejsou války a konflikty. Vadí mně, že někteří představitelé státu a někteří politici zneužívají svého postavení k vlastní zábavě, vyřizování osobních účtů nebo k vlastnímu obohacení. A pak mně vadí, když se devalvují některé pojmy, jakými jsou čest a slušnost a vstřícnost. Lež se stává běžným nástrojem komunikace. Dochází k manipulaci občanů, a to i ze strany médií.

• **Měli by orlickoústečtí „kavárenští povaleční“ adekvátní vyjádření ke lži?**

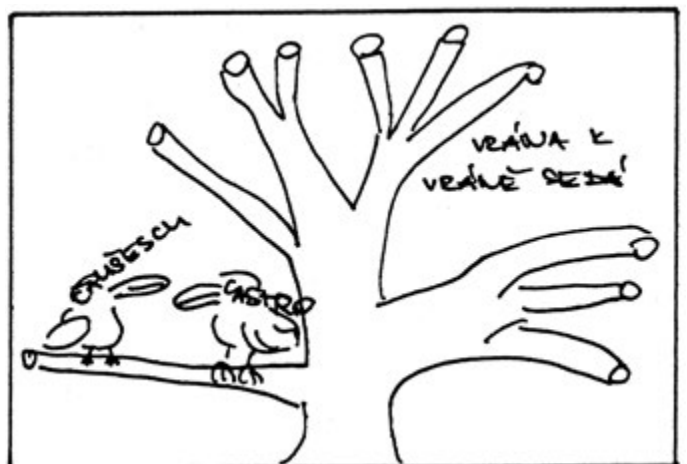
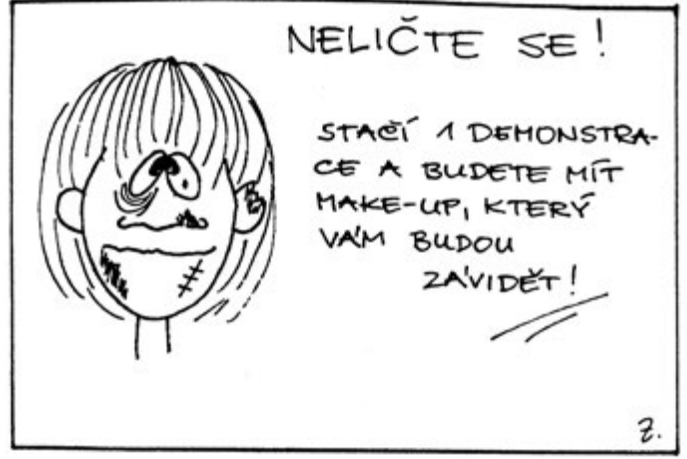
No jasně! Lež je opakem pravdy a pravda není jen ve víně, ale i v kávě z Orlickoústecké kavárny. Navštivte nás, ochutnejte naši kávu, a uvidíte.

prof. Ing. Oldřich Pytela, DrSc.

Je absolventem Vysoké školy chemicko-technologické v Pardubicích (dnes Univerzita Pardubice) v oboru organická chemie z roku 1974. Vědeckou aspiranturu na škole ukončil v roce 1979. V následujících letech působil nejdříve jako pracovník vědy a výzkumu a později jako odborný asistent na katedře organické chemie. V roce 1990 se habilitoval v oboru organická chemie a o dva roky později obhájil v témže oboru titul doktora chemických věd. V roce 1996 byl pro obor organická chemie jmenován profesorem. V letech 1995–1997 zastával funkci proděkana Fakulty chemicko-technologické. Rektorem Univerzity Pardubice byl v letech 1997–2000. V současné době je členem Vědecké rady Univerzity Pardubice a členem Oborové rady organické chemie. Externě spolupracuje s Ústavem organické chemie FChT. Účastní se oficiálních akcí univerzity a občas přijede neoficiálně jen tak za kamarádkami a kamarády na návštěvu.

TEXT: Věra Příbylová / FOTO: Adrián Zeiner

Existuje místo, kde se otevřeně mluví o trendech ve vysokém školství?

Universitas

magazín vysokých škol

Odpovíme vám.

Čtěte na

www.universitas.cz

autentická komunikační platforma akademické obce

sdílení ověřených informací

zkušenosti a kontakty

spolupráce vysokých škol

důležité informace, tweety, názory odborníků

informace, bez kterých se neobejdete

Co je pro vás svoboda?

Pavel Vajrauch

Fakulta ekonomicko-správní

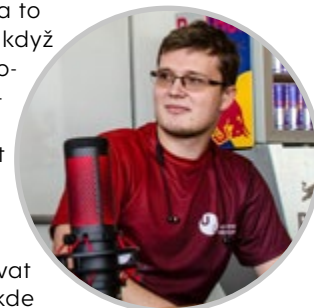
Podle mě je to jedna z nejdůležitějších věcí, které člověk může mít. Volné cestování, svoboda projevu, právo volit a rozhodovat se tak, jak člověk uzná za vhodné. Myslím si, že člověk, který je omezován ve svých právech, tak nemůže racionálně jednat a konat. Proto si svobody vážme a uchovávejme ji pro další generace. Letos je tomu již 30 let, kdy máme demokracii, a je právě na nás si ji udržet a společně vytvářet nové dějiny naší země. Každý z nás by měl mít na paměti pravý význam slova „svoboda“, zejména při vzpomínce na tento den – DEN BOJE ZA SVOBODU A DEMOKRACII.

Jiří Kubek

Fakulta elektrotechniky a informatiky

Dle mého názoru pravý význam svobody existuje snad už jenom někde na opuštěném ostrově. Svoboda je strašně křehká věc, která je vymezována státy. Kdyby to tak ale nebylo, skončili bychom v anarchii, a to není zrovna nejkrásnější představa, když se podívám, jak se lidé dokážou chovat. Přesto jsme svobodní, tedy alespoň v rámci daných mezí. Můžeme volit, ty, kteří vytyčují hranice, jednat dle svého rozhodnutí, s tím, že za to musíme přebírat zodpovědnost. Můžeme si vybrat z osmi druhů toaletního papíru a nebyť nuceni kupovat jednovrstvý, rozhodujeme za sebe, kde chceme být, kým být, s kým být.

Ludmila Stašová

Fakulta restaurování

Svoboda je prostor, kde můžu být sama sebou. Mám právo volně se rozhodnout, vyjádřit svůj názor. Neznamená to však, že každý člověk může dělat, co chce. Jsme omezováni zákony přírodními i společenskými, díky nimž může fungovat naše soužití. Kromě toho jsme každý zodpovědný za své jednání, a tedy čím víc svobody a možnosti volby máme, tím více následků vlastního rozhodování musíme nést.

Každý rok si 17. listopadu připomínáme, že pro demokracii a svobodu je potřeba bojovat, někdy obětovat vlastní pohodlí a vyjít (do ulic anebo vstříct druhému). Díky statečnosti lidí (nejen) v roce 89 můžeme žít v klidných podmínkách. Můžeme si uvědomovat, jakou sílu mají lidé, kteří se sjednotí v myšlence. A pokud chceme něco změnit, je potřeba být aktivní v politickém a společenském dění kolem nás.

Kristýna Svobodová

Fakulta zdravotnických studií

Svoboda je obrovský zmrzlinářství, kde mají víc než deset druhů kopečkovy, dokonce i slaný. Svoboda je nebát se. Svoboda je moci se vyjádřit a taky moci se nevyjádřit. Moje generace nezažila období bez svobody, a proto ji mnozí vnímáme jako samozřejmost. My za ni nemuseli hnout prstem, protože nám ji dala generace mých rodičů a prarodičů. Je to křehká věc, kterou mnozí ocení, až když ji ztratí. Měli bychom si jí vážit, opěvovat ji a hlavně si ji chránit. Svoboda je posílat pohledy domů z celého světa. Svobodu chci žít.

Maria Kovalchuk

Fakulta elektrotechniky a informatiky

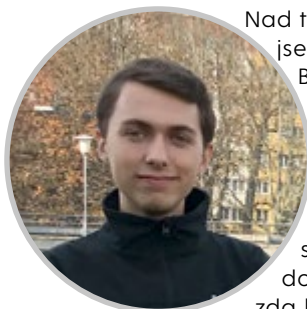
Svoboda je schopnost a odvaha být sám sebou bez ohledu na ostatní lidi. Proto svoboda se rodí z nepodmíněného přijetí sama sebe. Takže svoboda je pro mne synonymem přirozenosti, která se projevuje vyjadřováním své podstaty a duše například skrz tvůrčí, pracovní a další aktivity. Ale zároveň vlastní svoboda nesmí omezovat svobodu jiných lidí. Pravá svoboda patří duchu každého z nás.

Jakub Příborský

Fakulta ekonomicko-správní

Nad tím, co pro mě znamená svoboda, jsem nikdy pořádně neuvažoval. Beru ji jako něco, co tu je a bude, ale všichni víme, že ne vždy tomu tak bylo. Svoboda je cenná, nemusí být ani v budoucnu samozřejmostí. Svoboda je možnost rozhodovat se podle sebe. Sám si můžu vybrat, kde budu studovat a následně pak i pracovat, zda budu cestovat nebo koho budu podporovat. Díky svobodě můžu být prostě sám sebou a nemusím se bát toho, když vidím svět jinak než ostatní.

Aneta Bartůňková

Fakulta ekonomicko-správní

Svoboda pro mě znamená mít možnost organizovat si svůj čas podle potřeby. Také pro mě znamená dělat rozhodnutí, která budou z mé vlastní vůle. Svobodu vnímám jako respektování názoru někoho jiného, i když s ním nemusím souhlasit. A stejně tak očekávám, že druhá osoba bude respektovat můj názor. Věřím, že každý je vděčný za svou svobodu, a měli bychom si takovéto možnosti vážit.

Martin Šustr

Dopravní fakulta Jana Pernera

17. listopad 1989 je pro mne určitě důležitější datum, protože díky tomuto dnu se lidem v naší zemi a v jiné dny roku 1989 i všem obyvatelům středo-východní Evropy otevřelo spoustu nového.

Nově lidé měli více svobody.

Měli svobodu cestovat, veřejně projevovat své názory a spoustu dalšího. Na dobu krátce po sametové revoluci pamatují jako „pamětník s plenkami“, ale vnímám v těchto vzpomínkách

tu euforii, když mi dědeček vyprávěl, jak jednou budu cestovat, kamkoliv budu chtít, že on za svých mladých let tu příležitost neměl, a spoustu dalšího, na co by krátký odstavec nestačil. Bohužel si pamatuji i tu druhou stranu mince, kdy někteří si svobodu pletli s anarchií a raketově stoupala kriminalita (která sice v následujících letech opět klesla a už několik let jsou statistiky daleko příznivější než před rokem 1990) a pamatuji si tu atmosféru obav „co bude“.

A to je další věc, kterou bych chtěl zmínit. S obavami dnes sleduji část obyvatel (shodou náhod ve stejných státech, které od roku 1989 mají svobodu), kteří i díky těmto nepříznivým jevům provázejícím porevoluční dobu nostalgicky vzpomínají na doby minulé. Jak byl všude pořádek, jak všichni měli práci, jak lidé po škole dostali byt apod. Mrzí mne však, že nevidí druhou stranu mince:

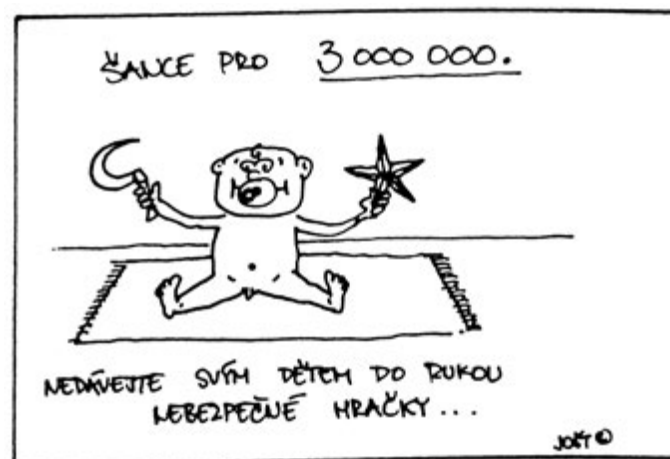
1) Všichni měli práci, neznamená, že všichni dělali dobře. A jak to vypadalo, když ji nedělali dobře? Byli propuštěni? Ale v tom případě už práci neměli? Na otázku (ne)kvality práce a jejich následků mi odpovědět zatím nikdo nedokázal.

2) Všude byl pořádek, je také skvělé. Je hezké, že byli strážníci, kteří vám vždy dokázali pomoci, ale nedocházelo ke zneužívání této moci? A co se dělo s lidmi, kterým se tento „pořádek“ nelíbil? Na tuto otázku zpravidla odpověď dostanu, ale už nevyznívá tak skvěle (všichni jsme snad slyšeli o politických věznicích a o zastřelených lidech na hranicích).

3) Mladí dostali byt. Zde je potřeba říct, že současná situace s nemovitostmi je tragická, ale opět se ptám, zda bylo dobře někomu dát byt např. tam, kde žít nechtěl? Odpovědí mi většinou bylo, že člověk si zvykl a byl rád, že něco má.

Když se tedy zamyslím, v čem je ta svoboda získaná v roce 1989, tak si mohu říct, že je to v tom, že člověk nemusí mít pocit, že je jen jedním kolečkem ve velkém stroji zvaném socialismus, ale může se beztrápně vzepřít systému, změnit od základu svůj život, a to se všim, co to přináší.

Dle mého názoru je tu nostalgie po době, kdy vše bylo jednodušší, ale díky tomu se lidem otevíralo méně výzev, které jsou třeba pro mne kořením života. Což byl velký handicap doby před rokem 1989 a většina věcí, které tehdejší doba neměla, je na dnešním současném světě z mého pohledu skvělá. Člověk se může o hodně věcech sám rozhodnout, důležité však je přijmout zodpovědnost přicházející s danou svobodou.

Rektor Jiří Málek:

**Bez studentů by 17. listopad nebyl.
I dnes věřím mladým lidem**

BYLO MU TŘICET A ODJEL NA ZAHRANIČNÍ STÁŽ DO ŠPANĚLSKA. LISTOPADOVÉ UDÁLOSTI ROKU 1989 TAK MUŠEL SLEDOVAT JEN ZDÁLKY. Z TISKU SE DOZVÍDAL O TOM, CO SE NEJEN V TEHDEJŠÍM ČESKOSLOVENSKU DĚJE. „NEBYLO JASNÉ, JAK TO DOPADNE. ALE I DNES BYCH SPOLÉHAL NA MLADÉ LIDI,“ ŘÍKÁ V ROZHOVORU SOUČASNÝ REKTOR UNIVERZITY PARDUBICE JIŘÍ MÁLEK.

• **Pamatujete si, co jste dělal v pátek 17. listopadu?**

Naprostu přesně. Byl jsem jako odborný pracovník tehdejší VŠCHT v Pardubicích na roční stáži ve Španělsku. Působil jsem na chemické fakultě Univerzity v Seville. Tenkrát se mnou nemohla odjet manželka ani dcera. Docela pečlivě jsem v médiích sledoval, co se u nás děje. V tu dobu jsem už mluvil poměrně dobře španělsky, četl jsem místní tisk, poslouchal rádio, sledoval televizi a z té doby mám také schované výstřižky, což je dnes zajímavý dokument toho, jaký byl pohled na události z druhé strany tehdejší tzv. železné opony.

• **Jaký to byl pohled?**

Těch článků o středoevropských zemích bylo tehdy poměrně dost. Občas byly události v Československu i na titulních stranách novin jako například El PAÍS nebo ABC. Nejednalo se pouze o zpravodajství. V sobotních přílohách bylo možné si přečíst velmi dobře napsané politické komentáře. To bylo pro mě něco zcela neznámého z našeho domácího tisku, když pomínu dobu pražského jara. Ve Španělsku se tehdy dýchalo velmi svobodně a připadalo mi, že si nejen na univerzitách všichni považují svobodu, kterou mají. V roce 1989 uplynulo pouhých 12 let od vypsaní prvních demokratických voleb ve Španělsku, které byly formálním završením demokratického přechodu od předchozí diktatury.

• **Měl jste zprávy také od rodiny?**

S ženou jsme si často volali a ona mě informovala o tom, co se tady děje. Ve španělských novinách nebyly zmínky jen o Československu, takže jsem jí zase já říkal i o tom, co se odehrává jinde, například v Polsku nebo v Rumunsku. A jak říkal Pavel Tigrid, u nás byla „karavana zatvrzelých“. Představitelé moci se křečovitě bránili jakýmkoliv změnám. Sledoval jsem s napětím, co se stane. Už před tím, než došlo v Praze k brutálnímu zásahu bezpečnostních složek, bylo jasné, že jsou věci v pohybu. Média ale byla v rukou komunistické strany a tehdejší novináři se snažili vše zpochybnit. Kdyby Praha neměla podporu regionů,

nepřipojila se divadla a vysoké školy, tak by to dopadlo nejspíš jinak. Dodnes mě mrzí, že jsem nebyl doma, u této historické události.

• **Chtěl jste se vrátit?**

To nešlo. Nemohl jsem jen tak odjet. Původně jsem měl skončit v září, ale pobyt se mi během jara podařilo prodloužit až do konce roku. S velkým rozehvěním jsem musel situaci sledovat z cizí země. Právě připravuji svoji životopisnou knížku a v té píšu o tom, jak jsem tyto přelomové události vnímal. Navíc to zasáhlo i do mé práce.

• **Jak?**

Měl jsem odeslat do redakce časopisu odbornou publikaci, ale jistě pochopíte, že jsem v tu chvíli myslel na jiné věci. Pak jsem viděl v novinách tu obrovskou demonstraci, balkon Melantrichu, na kterém stáli řečníci, a pod nimi bylo moře lidí. Tušil jsem, že něco „rupne“. Doufal jsem, že se to podaří.

• **Ještě v souvislosti s pobytem ve Španělsku mě napadá – vy jste neměl problém vycestovat?**

Měl jsem velké štěstí, dokončil jsem doktorát a začal pracovat. Chtěl jsem samozřejmě také někam vyjet na post-doktorskou stáž a nabrat zkušenosti. Nakonec přišla pozvánka od španělské vlády, stipendium, které bylo na jméno a nešlo na nikoho převést. Od října 1988 jsem měl nastoupit na stáž na Univerzitě v Seville ve výzkumné skupině profesora J. M. Criada. Bez podpory tehdejšího rektora profesora Jiřího Klikorky by se mi zcela jistě nikam vycestovat nepodařilo.

• **Když jste se vrátil, co se pro vás změnilo?**

Samozřejmě, že jsem už ze zahraničí komunikoval s kolegy. Ale nesmíme zapomenout, že to bylo daleko složitější než dnes – tehdy neexistoval internet a e-mail, takže posílání dopisů bylo zdoluhavé a navíc nepraktické a poměrně drahé. Hned po návratu jsem se zapojil do všech aktivit. Byl jsem v prvním vysokoškolském senátu, byl jsem u toho, když vznikala z jednofakultní VŠCHT škola vícefakultní.

• **Byla společnost připravena na změny v politickém systému?**

Nikdy nemůže být připravena. Ne na tak velké změny. Lidé, kteří revoluci dělali, byli připraveni mentálně. Dokázali rozpoznat, co je nutné odstranit, aby došlo ke změnám ve společnosti. Revoluce nás posunula mezi civilizované země. A měli bychom si toho opravdu vážit.

• **Myslíte si, že dnešní studenti by se dokázali režimu vzepřít stejně, jako tenkrát vysokoškoláci?**

Věřím mladým lidem. Podle mě není dobré říkat, že za našeho mládí bylo všechno jinak. Říkat, že tato generace je například nespolehlivá. I dnes bych vsázel na mladé lidi. Spíš než na ty, kteří už jsou konformní, jsou závislí na spoustě věcí a mají různé závazky. Studenti sehráli velkou roli v celém hnutí. Bez nich by 17. listopad nebyl a neměl by ani tak úspěšný konec. Proto se právě dnes snažíme připravit knižní vydání stávkových deníků, které naši studenti tehdy v roce 1989 psali. Dokázali rozpoznat provokatéry, jednali racionálně a správně. To, že jejich aktivita byla o několik dní zpožděná oproti centru dění, to je přirozené.

• **Jakou největší změnu podle vás revoluce přinesla?**

Získali jsme znovu svobodu. Přemýšlel jsem, který z těch požadavků tehdejších studentů byl zásadní. Bylo jich sedm, ale důležitý byl ten s číslem čtyři. Byl to požadavek zrušení vedoucí role komunistické strany v ústavě. Každý totalitní systém se totiž snaží monopolizovat moc, snaží

se ji maximálně soustředit ve svých rukou. A právě tohle dokázali lidé, kteří za sametovou revoluci stáli, rozpoznat. Tak se mohla otevřít cesta ke svobodným volbám a k demokracii.

• **Každý si ale demokracii vykládá jinak...**

Ale i v demokracii musí být nějaká pevná pravidla. Tohle právě lidé často nevnímají. Důležitá je svoboda a možnost volby. To však znamená docela náročné rozhodování, které může kolikrát dopadnout všelijak. Můžeme být vítězství některých stran překvapeni, přesto má cenu bojovat. Má cenu jít zase k volbám a pokusit se věci měnit. Nabytá svoboda ale například také otevřela mladým lidem, a nejen jim, možnost cestovat. Říkám vždy našim studentům, aby ji využili, když ji mají. Ať vyjedou v rámci studijních programů do zahraničí a načerpají vědomosti – nejen ty odborné, ale i kulturní.

• **Vnímáte tehdejší studenty jako hrdiny?**

Jistě. Byli to lidé, kteří se nebáli jít do velkých změn a dokázali předložit své požadavky. Přitom nebylo vůbec jasné, jak to dopadne. Starší generace v sobě neměla takovou touhu něco změnit. Přeci jen měla negativní zkušenost s pražským jarem, které skončilo normalizací a vyhazováním spousty lidí z práce. Řada lidí nemohla studovat a „hříchy proti režimu“ se braly jako dědičné. To je drželo zpět. Proto byli tak důležití studenti a jejich odvaha. Já si jich nesmírně vážím. Jsem rád, že si s námi tehdejší události připomínají. A taky jsem rád, že jsem to zažil a že se právě tento zlom stal během mého života.

• **Mají smysl například demonstrace, které byly letos na Letné a Václavském náměstí v Praze?**

Myslím, že když se lidé dokáží dobrovolně sejít a vyjádřit nějaký názor, nemůže se to pominout. Je to věc, kterou by měli politici reflektovat a měli by lidem naslouchat. To je demokracie. Nemám rád pohrdání lidmi. Politici, vůči kterým jsou tyto akce namířené, by se nad sebou měli minimálně zamyslet, jestli třeba něco nedělají špatně.

prof. Ing. Jiří Málek, DrSc.

Vystudoval obor Anorganická chemie na tehdejší Vysoké škole chemicko-technologické v Pardubicích (dnes Univerzita Pardubice) a působil ve Společné laboratoři chemie pevných látek VŠCHT Pardubice a Akademie věd. V roce 1997 byl jmenován docentem, v roce 2000 získal vědeckou hodnost DrSc. (doktora chemických věd) a o dva roky později byl jmenován profesorem pro obor fyzikální chemie. Pobýval dlouhodobě v zahraničí, kde přednášel a vědecky pracoval na Universidad Hispalense v Seville, Universitat Politècnica de Catalunya v Barceloně a National Institute for Material Science v japonské Cukubě. Jiří Málek se zabývá výzkumem kinetických jevů v nekrytalických materiálech a podchlazených sklotvorných kapalinách. Působil jako řešitel mnoha vědeckých projektů a podílil se na organizaci významných mezinárodních konferencí. Je autorem nebo spoluautorem více jak 200 původních vědeckých prací v uznávaných mezinárodních časopisech a odborných monografiích. Tyto práce byly citovány 6000 krát. V minulých letech byl prorektorem pro vnější vztahy rozvoje, pro výzkum a vnější vztahy, také pro vědu a zahraniční vztahy. Funkci rektora Univerzity Pardubice zastával také v letech 2006–2010. Je ženatý, má dvě dcery. Ve volném čase se věnuje četbě, cestování a fotografování.

TEXT: Věra Přibyllová / FOTO: Milan Reinberk

OLDŘICH KAŠPAR:

Člověk musel být v řadě věcí pokrytecký, aby to vydržel

PÁTEK 17. LISTOPADU 1989 SI PAMATUJE NAPROSTO PŘESNĚ. BYL TOTIŽ MEZI LIDMI, KTERÉ NA NÁRODNÍ TŘÍDĚ V PRAZE ROZHÁNĚLY BEZPEČNOSTÍ SLOŽKY. ODNEŠL TO ZHMOŽDĚNOU RUKOU. ALE NELITUJE, ŽE SE KE STUDENTSKÉMU POCHODU TEHDY PŘIDAL. „TEN REŽIM UŽ MUSEL KONEČNĚ PADNOUT,“ ŘÍKÁ DOCENT OLDŘICH KAŠPAR Z KATEDRY KULTURNÍ A SOCIÁLNÍ ANTROPOLOGIE FAKULTY FILOZOFICKÉ UNIVERZITY PARDUBICE.

Etnolog a iberoamerikanista začal vysokou školu studovat v roce 1970, tedy v době nejtěžší normalizace. Vzpomíná si, že o rok dříve jako středoškolský student položil u sochy sv. Václava namalovanou moravskou orlici s nápisem „Morava Prahu nedá“. Sám totiž pochází z moravského městečka Jestřebí. A tímto gestem dal jasně najevo svůj postoj k politickým událostem z konce šedesátých let.

Učíte nemarxisticky!

Po absolvování Pedagogické fakulty na Univerzitě Palackého v Olomouci nastoupil na Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy. Nosil dlouhé vlasy a provokoval v džínovém oblečení. Jako odborný asistent a pedagog dostal ze strany vedení několikrát upozornění, že jeho přednášky nejsou vedeny v duchu socialistického režimu. **„Vždycky jsem totiž přednášel naprosto otevřeně. A tenkrát vedoucímu katedry přišlo oznámení: Vážený soudruhu proděkanе, dovolujeme si Vám oznámit, že přednášky doktora Oldřicha Kašpara jsou antisocialistické a nemarxistické. – Už jsem se viděl někde v kotelně, ale pan proděkan Robek, přestože byl komunista, dopis nakonec roztrhal a hodil do koše. Víc už to nikdo neřešil.“**

Výslech na StB

Období sedmdesátých let bylo dost problematické, Oldřich Kašpar nedostával žádné zahraniční publikace a nemohl ještě ani vycestovat. Až v roce 1983 se poprvé podíval na Kubu, o rok později do Španělska a Mexiko poprvé navštívil v roce 1987. Po návratu mu však přišla obálka, ve které stálo, aby se dostavil k výslechu u StB. V dopise mu zásadně tykali. Pokud by prý nepřišel, vystavil by se riziku trestního stíhání. **„Přemýšlel jsem, kde jsem co říkal, protože jsem byl i v mexické televizi. Hrál jsem tedy úlohu inteligentního blbce. Položili mi otázku: Jak bylo v Mexiku? Začal jsem mluvit o Mexiku jako o hezké zemi, kde svítí sluníčko a je tam krásně. Následoval dotaz: S kým ses tam setkal? A tak jsem mluvil o indiánech, jak jsou fantastičtí a mají srdce na dlani. Soudruh kapitán vydržel 45 minut, nafukal něco na stroji a dal mi to podepsat. Do protokolu uvedl, že dotýčný se k našim účelům v žádném případě nehodí a doporučuje mě už nikdy nekontaktovat. Slovo ‚nikdy‘ bylo podtrženo,“** vypráví historik, který za svou dlouholetou výzkumnou činnost a šíření mexické kultury obdržel v roce 2018 nejvyšší mexické státní vyznamenání pro cizince Řád aztéckého orla.

Oni mě k vám nepustí...

Díky svým vědeckým aktivitám mohl před polovinou 80. let vycestovat do Španělska. Publikoval ve středisku iberoamerických studií a vydával texty ve španělštině o starých španělských tiscích, které našel v našich historických fondech a knihovnách. **„Neustále mě tak zvali na nějaké kongresy. Vymlouval jsem se na zdraví rodinných příslušníků a vymýšlel si své choroby, protože jsem jim nemohl napsat, ONI mě nepustí.“** Vysvětlit Španělům, jak se u nás žije a jaký režim zde panuje, bylo prakticky nemožné. V 80. letech měl být Oldřich Kašpar jmenován členem královské španělské akademie, musel to ale odmítnout. **„Umíte si představit ten můj pocit? Kdybych to neudělal, vyrazili by mě z fakulty.“**

Sám říká, že nikdy nebyl disidentem typu Václava Havla či

Vlasty Chramostové. Přiznává, že člověk musel být v řadě věcí pokrytecký, aby to vydržel. Byl sice proti režimu, ale nikdy nešel na hranu, která by ho dostala do situace, že přijde o pracovní místo. Odmalička chtěl být totiž vědec.

Uvolnění režimu a boj za svobodu

Že se začíná režim uvolňovat, bylo patrné, když docentu Kašparovi na jaře roku 1989 přišla kniha od bolivijského spisovatele Josepa Barnadase. **„Tenkrát jsme se společně sešli v knihovně u dominikánů, a on mi knihu věnoval. Když jsem ji otevřel, vyrazilo mi to dech. Uvnitř totiž bylo napsáno: Právě se vracím od Václava Havla a setkávám se s Oldřichem Kašparem, který mi vypráví vtipy o komunistech. Dodnes mám knihu doma vystavenou,“** říká akademik. Další dva roky se věci daly do pohybu.

V roce 1989 působil Oldřich Kašpar jako odborný asistent na katedře etnografie a folkloristiky v pražské Celetné ulici a měl blízko k dění. Bylo mu pětatřicet. Večer 17. listopadu se vypravil do ulic s tím, že se připojí ke všem těm nespokojeným mladým lidem a podpoří studenty, kteří šli uctít památku Jana Opletala. Z pietní akce stal protest proti společenským poměrům v zemi. **„Chtěl jsem projít přes Můstek na Václavské náměstí, ale dostal jsem se vlastně do uzavřené zóny. Veřejná bezpečnost všechny strany zatarasila a dostat se ven dalo jedinou uličkou. Tou, když jste utíkali, tak vás mlátili pendreký. Byl tam chaos. Sundal jsem si raději brýle. Jedné studentce jsem dost zachránil zdraví. Jeden z policajtů se rozmachoval, že ji vezme přes záda, a já jsem tam strčil ruku. Tři dny jsem pak chodil s rukou na pásce,“** vybavuje si tvrdý zásah bezpečnostních složek docent Kašpar, který tehdy zůstal na Národní třídě až do konce.

Studenti byly podle něj hybatelé událostí, které měly vliv na rozpad komunistického režimu a získání svobody. Zároveň říká, že převzetí moci bylo vlastně pokojné. Protože se nestřílelo se a nikdo nezemřel. Na otázku, co se pro něj po roce 1989 změnilo, odpovídá: **„Konečně jsem mohl psát, co jsem chtěl, a daleko více cestovat. Například dostat mexické vyznamenání za celoživotní práci, kterého si tolik vážím, by za minulé politické éry bylo nemožné.“**

Doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.

Narodil se ve vesničce Jestřebí v podhůří Jeseníků. Vystudoval dějepis a češtinu na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, paralelně však navštěvoval na téže univerzitě i Filozofickou fakultu, kde v roce 1975 získal v rigorózním řízení (obor historie) titul PhDr. V roce 1980 obhájil kandidátskou disertační práci na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (publikována v roce 1983 pod názvem Nový svět v české a evropské literatuře 16. – 19. století) a získal titul CSc. Roku 1996 se habilitoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (Doc.) a o čtyři roky později byl jmenován členem korespondentem (Académico corresponsal) Academia Mexicana de la Historia. Od roku 1974 až do roku 2011 působil postupně jako vědecký pracovník, odborný asistent a docent na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a od roku 2004 až dosud pracuje jako docent na Katedře kulturní a sociální antropologie Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. V květnu 2018 byl docent Kašpar na mexické Autonomní univerzitě státu Hidalgo (UAEH) v Pachuče jmenován čestným a hostujícím profesorem a osobně se účastnil převzetí ocenění „profesor honorario y visitante“. Je nositelem Řádu aztéckého orla, nejvyššího mexického státního vyznamenání pro cizince.

TEXT: Věra Přibyllová / FOTO: Adrián Zeiner

J. P. Shanley
POCHYBY

Napínavá komorní hra o slabinách skálopevné víry ve správnost vlastních dobrých úmyslů.

J. Werich, Z. Svěrák, O. Lipský
TŘI VETERÁNI

Pohádka pro celou rodinu podle kultovního českého filmu.

Divadla – tel. č.: 466 616 432/402

www.vcd.cz

kraj Nadace pro rozvoj města Pardubice Informační Systémy MD

Pardubice Vás zve na 5. ročník atletického mítinku

PARDUBICE
KARIÉRA

! SVOBODU
JE NEŽÁDÁ
! SVOBODU SE BOJUJE

STUDENTI!
JSME NA VÁS HRDI.
DĚKUJEME VÁM
JAKO RODIČE
I JAKO OBČANÉ!

Debata 100: Žena do politiky ~~nesmí~~

100 let všeobecného hlasovacího práva

Diskutující:
Jana Malínská
Dana Musilová
Jiří Havelka

Moderátoři
Tomáš Jireček
Martina Halířová

1. 10. 2019, 18:00 hodin
Přednáškový sál Východočeského muzea
Zámek Pardubice
Vstup zdarma

Výstava připravena ve spolupráci s Domovem pod Kuňkou | generální sponzor transform Zámek Pardubice Východočeské muzeum v Pardubicích Pardubice BARTH

ESKÉ DIVADLO PARDUBICE

Říjen

Martin Ťopek:

Žádné nadšení se nevyrovná tomu při pádu totality

ZA TO, ŽE SE MARTIN ŤOPEK STAL NOVINÁŘEM, UDÁLOSTI LISTOPADU 89 NEMOHOU. PŘIMĚLY VŠAK TEHDY DEVATENÁCTILETÉHO STUDENTA VŠCHT SLEDOVAT POLITIKU. A TAKÉ KONAT. NAMALOVAL PRVNÍ PLAKÁT, PROMLOUVAL NA DEMONSTRACÍCH, ZAŘIZOVAL, CO BYLO TŘEBA. DNESKA UŽ MŮŽE ŘÍCT, ŽE VĚTŠINU ŽIVOTA PROŽIL VE SVOBODNÉM, DEMOKRATICKÉM REŽIMU. SVOBODY SI PŘESTO PODLE NĚJ MUSÍME VÁŽIT KAŽDÝM DNEM, KDY JI MÁME.

• **Chystáte se letos slavit 17. listopad?**

Ano. Že bych ale doma vylepoval „okýnka“ a vyvěšoval vlajčky, jak se to dělalo dřív, to ne. Přejde mi, že v Pardubicích se Listopad 89 už tolik neslaví. Ale teď pracuju v Praze, tak nejspíš půjdu na nějaké shromáždění tam.

• **Jako novinář máte nejlepší informace. Jak jste se k nim dostával jako student před Listopadem 89?**

Noviny jsem moc nesledoval, protože to nemělo význam. Třeba o 17. listopadu vyšel v Rudém právu článek ve znění, že skupinka agresorů s tyčemi provolávala protisovětská hesla a pořádkové síly proti nim zakročily a tečka. Doma jsem ale občas poslouchal Hlas Ameriky nebo Svobodnou Evropu. Nebylo jednoduché chytit signál, rušili ho, a proto byl poslech hodně mizerný.

• **Co jste dělal v pátek 17. listopadu?**

V Pardubicích se ten den vlastně nic nedělo, byl to pro nás úplně běžný pátek. Nedělo se tady nic ani o víkend a v pondělí jsme šli normálně do školy. Napětí už bylo ale ve vzduchu...

• **Byly přednášky a normálně se učilo?**

Pamatuju si, že jsem od deseti hodin ráno šel psát písemku z organické chemie. Spolužák Petr Hyhlík se mě ptal, jestli v Hradci Králové hraje divadlo. A já říkám: Proč by nehrálo? Neměl jsem v tu chvíli o ničem ani tušení. Po obědě už se ale začalo říkat: Bacha! Byl průšvih v Praze, divadla jdou do stávk, studenti jdou do stávk a my musíme také něco udělat! Takže až v pondělí v odpoledních hodinách začal v Pardubicích „17. listopad“.

• **Co jste udělal vy?**

Já jsem po písemce už vůbec neodjel domů. Věděl jsem, že už by to nebylo dobré. Na kolejích jsme se dozvěděli, že divadlo večer nebude hrát a že se tam bude povídat

o zákroku na Národní třídě. A tam jsem poprvé přiložil ruku k dílu. S kamarádem spolužákem Zbyňkem Vaškem jsme začali malovat plakáty: Přijďte všichni do divadla. Bude to velké!

• **A bylo?**

Večer byla demonstrace, spíše vlastně průvod městem. Asi hodinu dvě před začátkem se lidi srotili a vydali se napříč Pardubicemi. A přidávali se další a další. Odvaha lidí rostla každou minutou, to bylo vidět. Provolávala se hesla pro svobodu a za demokracii, některá byla i takzvaně protisocialistická: Jakeše do koše! nebo Nechceme kůl v plotě!, což byla narážka na slavný Jakešův projev na Červeném Hrádku, v němž říkal, že nechce být jako kůl v plotě. Na tu dobu a na Pardubice to byla dost odvážná hesla.

• **Kam jste měli namířeno?**

Došli jsme z třídy Míru až před dnešní policejní ředitelství v ulici Na Spravedlnosti, tehdy to byla Okresní správa Sboru národní bezpečnosti. Což byl ovšem vrchol toho, co jsme si dovolili. Tam nás však čekaly jenom zhasnutá světla a zatažené žaluzie. Nepotkali jsme za celou dobu jediného esenbáka.

• **To bylo poměrně nečekané, ne?**

No, oni sami nevěděli, co dělat. Západní média už informovala o brutálním zásahu, o událostech v Praze, o tom, jak má režim plnou pusť demokracie a svobody, a názorně to ukázal na Národní třídě. Proto ti policisti raději nijak nekonali.

• **Co jste se dozvěděli v divadle?**

Divadlo bylo narvané lidmi, balkony plné, počet míst k sezení přestal hrát roli. Statikům vstávaly vlasy hrůzou na hlavě. Všichni jsme věděli, proč tam jsme. Herci se omluvili, že se ten den hrát nebude, že se budeme bavit o tom,

co se stalo v pátek. Kdo chce, dostane zpět vstupné, což samozřejmě nikdo nechtěl. Přišli očití svědci, studenti z Prahy, a vyprávěli o tom, co se tam stalo. Zkrátka už ten večer bylo vidět, že se to rozjíždí. Vzniklo Občanské fórum, v Praze bylo ustanoveno jeho Koordinační centrum, centrála začínající revoluce. U nás na vysoké škole v Pardubicích se začalo jednat v úterý ráno v hlavní posluchárně.

• **Tam se sešli studenti i akademici?**

Akademiků si tam pamatuji minimálně. Posluchárna byla plná hlavně studentů, rozdávaly se trikolory a odhlasovalo se, že vstupujeme do stávk. Na místě byl v plénu zvolen Stávkový výbor plus jeho spojky, což jsem byl já a Zbyněk Vašek. Později jsem se dokonce o sobě v jednom materiálu s názvem Revoluce v Pardubicích dočetl, že spojky postupně převzaly funkci výboru.

• **Jak to myslíte?**

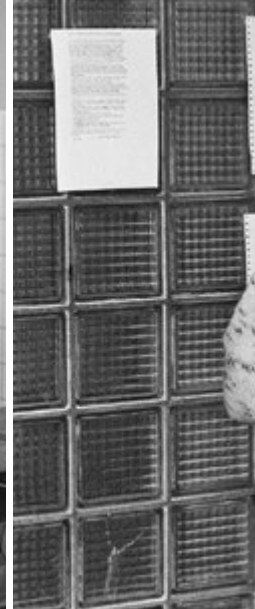
Stávkový výbor se postupně soustředil na politická jednání či jak to nazvat, nevykonával exekutivu. Tu jsem právě převzal já a spolužák Zbyněk. Organizaci, kdo kam půjde a co je třeba zařídit. Bylo třeba konat. Nadšení u studentů bylo tak velké, že se vytvořilo hned několik oddělení: kreslicí oddělení, vylepovací oddělení, holky přepisovaly různá prohlášení. Každá si vzala pět kopíráků, šest průklepáků a opisovaly na psacích strojích. Počítače nebyly. Ke kopírkám byl přístup velmi omezený. Ale po několika dnech už i obsluha kopírky na škole řekla: Kašlu na to, pojďte si kopírovat, zákaz nezákaz.

• **Připojovali se k vám i akademici?**

Někteří učitelé s námi byli okamžitě. Nedá se říct, že by někdo z učitelů vysloveně vystoupil proti nám, ale byli zdrženliví. Pamatuji si třeba reakci Jaroslava Macenauera z katedry fyzikální chemie – my jsme spolu shodou okolností chodili do akvaristického spolku, a tak jsme spolu

občas vedli debaty. Byl členem strany a řekl mi, že by celou situaci řešil mimořádným sjezdem KSČ.

• **Jak to viděl rektor?**

Rektorem byl Ivan Machač, který byl členem komunistické strany. Nabádal nás k opatrnosti, řekl, že nesouhlasí se zámkem na Národní třídě, ale ani s naší stávkou. Rozhodně ale nevybízěl, abychom toho nechali. Jeho manželka byla odborná asistentka na katedře matematiky, učila i mě, a ta to nesla velmi těžce, brala to jako osobní útok na svého muže.

• **Postavila se proti vám veřejně?**

Jednou došlo k takovému nešťastnému vyjádření z její strany. Do plné posluchárny tehdy přijeli známí herci Boris Rösner a Jana Hlaváčová a říkali nám, jak revoluce probíhá v Praze. Tehdy vystoupila manželka rektora a řekla, že s tím, co děláme, nesouhlasí, a co si to dovolujeme. To byl vlastně jediný případ, kdy jsme zaznamenali tak silnou kritiku za to, co děláme. Nevybavuju si, že by nám někdo říkal: Nechte toho, holomci, běžte se učit!

• **Ale vy jste se učit nešli. Co jste šli dělat?**

Já jsem se přesunul na koleje, i když jako Hradečák jsem na ně neměl nárok. Najednou jsem věděl, že nemůžu jet domů. Byl jsem v Pardubicích bez koruny, bez náhradního oblečení, bez ničeho. Ráno jsme šli se Zbyňkem do školy na Stávkový výbor. Tam už lidé nosili jídlo, smažené řízky, plné várnice čaje. Chtěli podpořit studenty ve stávce. Obzvláště před Vánoci tam bylo jídla! Oni si lidi říkali: Chudáci studenti mají hlad. Někteří studenti toho i zneužívali, na revoluci se vykašlali, ale najíst se chodili. Neměli jsme žádný plán dne, improvizovalo se z hodiny na hodinu. Zkontrolovalo se, kolik máme aut, protože lidi nám půjčovali i auta. A řeklo se, kdo pojedje kam, kdo koupí papíry a fixy pro kresliče. A když bylo potřeba něco zařídit, tak jsme jeli většinou my dva se Zbyňkem.

• **K ruce jste měli další studenty?**

Byly tam mraky lidí, kteří se neptali, jestli mají nějakou funkci nebo jestli někam patří, prostě se zapojili. Občas jsem i já vyjel na vesnici. Nebo najednou přišel někdo, koho jsme neznali, řekl, že je členem Občanského fóra z Chrudimi a že potřebuje dva studenty, aby promluvíli na demonstraci.

• **Jak to tam vypadalo?**

Atmosféra byla všude skvělá. Nejsem žádný řečník a na jedinou po mně chtěli pár vět: A teď promluví student z Pardubic. A lidé křičeli: Jo, student! Studenti! Studenti! Tři věty jsem vždycky vyplodil. Záhy jsem pochopil, že ani tak nešlo o obsah, ale spíš o vyjádření podpory a sounáležitosti.

Byli jsme také někde v JZD (Jednotné zemědělské družstvo), kde jsme mluvili asi s dvaceti lidmi, kteří si chtěli založit Občanské fórum. Ptali se nás, jak se to dělá? My jsme to nevěděli, ale řekli jsme jim, ať do toho určitě jdou. Povzbuzovali jsme je: Jsme s vámi a vyhraje! A oni: Jasně, vyhraje! Tím byl náš úkol splněn.

• **To nadšení úplně vidím. Jaká byla atmosféra?**

Bylo to ohromné! V Pardubicích jsme se scházeli před divadlem, chodil jsem tam denně. Byl to takový rituál. Demonstrace probíhaly každý den stejně, lidé se právě tam dozvídali, kam se události hnuly. První posun přišel, když vyloučili prezidenta Husáka a generálního tajemníka ÚV KSČ Jakeše ze strany. To už byl k vítězství kousek. Cíl všech těch demonstrací a celé revoluce byl jediný: vypsání svobodných voleb. V tom už bylo ukryté všechno ostatní, jako třeba zrušení cenzury a svoboda slova.

• **Pocítil jste někdy během těch dnů strach?**

Už od prvního dne bylo jasné, že strach už asi nebude na místě. Za celou dobu jsme nezažili jedinou represi ze strany policie. Chodili akorát naštvaní důchodci bolševici, mluvili vulgárně, strhávali plakáty a pokřikovali na nás: My tady žijeme a ty tady budeš lepit plakáty! A pak někdo přišel do školy s historkou, že spolužák Karel Duba šel brzy ráno s balíkem plakátů pod paží z kolejí směrem do města a najednou vedle něj zastavilo esenbácké auto a policajt mu povídá, že je zima, jestli nechce někam hodit. A on teda že jo. A když tahle historka začala kolovat, tak jsme si říkali: To už nemůže dopadnout špatně! A za dva tři dny na Letné v Praze, kde byla demonstrace také každý den, vystoupil příslušník pohotovostní motorizované jednotky a řekl: To už nemá cenu dál skrývat. To nemá cenu dál táhnout. Veřejná bezpečnost jde s vámi! Nabíralo to takový spád, že byl skoro konec revoluce. Vydržela až do Vánoc. Já jsem se poprvé vlastně dostal domů, od té písemky 20. listopadu, až na Štědrý den. Jen za mnou mezitím jednou nebo dvakrát přijeli rodiče s oblečením.

• **Do školy a ke studiu jste se vrátili po Novém roce?**

Ano. Situace vypadala překvapivě normálně, protože se docela dobře podařilo oddělit akademické věci od těch revolučních. Přestože atmosféra byla stále ve vzduchu, učitel na přednášku dorazil, jako by se během uplynulých týdnů nic nedělo. A to ostatní jsme se museli doučit.

• **Sledoval jste vývoj ve zbytku východní Evropy?**

Konec revoluce byl poznamenán jednou událostí. Komunismus se ještě urputně bránil v Rumunsku, kde vládnul režim prezidenta Ceausesca. Tam to pojal velmi krvavě. Sametová revoluce se proto transformovala do pomoci Rumunsku. Poslední týden před koncem roku škola osiřela.

Zůstalo nás tam asi deset a organizovali jsme sbírku. Já jsem sehnal kontejner, návěs, který jsme nacpali potravinami, léky, vodou. Lidé tehdy hodně chtěli pomáhat tam, kde se komunismus ještě držel. Někdo nám ale řekl, že tam máme spoustu věcí, které by cestou zmrzly, tak jsme je museli třídit. Jestli do Rumunska kontejner vůbec dojel, vlastně už ani nevím.

• **Byl v tuto dobu prostor na debaty o tom, co přijde, jaká bude vaše budoucnost?**

Mezi vánočními svátky jsme seděli na vrátnici s dalším studentem Vítem Sochou, s vrátným a s partou asi deseti lidí a vedli jsme filozofické debaty. Před Silvestrem jsme během našich „sedánek“ u vína hodně debatovali o tom, co bude. Dlouhé hodiny. V tomto byl velmi agilní třeba Olda Pytela (později rektor). Ten byl od začátku s námi a dával nám podporu najevo. Míra Ludwig (pozdější rektor, dnes prorektor pro vnitřní záležitosti) taky, oba vyučovali na katedře organické chemie.

• **Naplnila se očekávání, která jste měli po pádu režimu?**

Je pravda, že očekávání byla veliká a mnoho z nich velmi rychle splasklo. I se zklamáním. Očekávali jsme, že první den svobodného režimu začne automaticky platit politická kultura toho nejvyššího řádu par excellence. Protože národ, který žil čtyřicet let v komunismu, si přece musí vážít svobody a politickou kulturu bude dodržovat tak jako nikdo nikdy. Bohužel se to nestalo. Ukázalo se, že komunismus je tu hluboce zakořeněný a papalášské manýry se v některých ohledech naopak ještě zhoršily. To, co se dělo v 90. letech, kterým se dodnes říká „divoká devadesátá léta“, jak se privatizovalo, jak si politici přihrávali a jak stačilo říct, že „po právní stránce je vše v pořádku...“ To, že jejich chování bylo často amorální, už nikdo nebral v potaz. Náš největší omyl byl tehdy v tom, že jsme si mysleli, že politik, který udělal průšvih, už nemůže být nikdy znovu zvolen. Ale stačilo pár billboardů, pár slibů a lidi ho zase zvolili.

• **Má smysl dnes nějak bojovat?**

Přestože víme, kdo sedí na Hradě a kdo vede vládu, tak máme demokracii a tyto osoby vzešly ze svobodných voleb. Můžeme si o jejich voličích myslet svoje, ale to je tak všechno, co můžeme dělat. A proti tomu žádná stávka nepomůže. Tehdy se skutečně bojovalo proti totalitnímu režimu, který si z výrazu volby udělal trhací kalendář. Zavíral a vraždil lidi, bránil ekonomickému rozvoji. To bylo úplně něco jiného než situace, proti které bychom bojovali dneska, kdybychom se do nějakého boje pustili. Dnes nemůžeme nic jiného než, tak jako Milion chvilke pro demokracii, dát najevo, že nesouhlasíme. Ale nemůžeme popřít fakt, že

tyto osoby vzešly ze svobodných voleb. Lepší způsob než demokracii založenou na svobodných volbách nemáme. Není za co bojovat, my je můžeme maximálně nezvolit.

• **Máte potřebu se vyjadřovat k dnešní politické situaci?**

Na poslední Letné jsem nebyl, ale na Václavák jsem chodil. Jako novinář se na těchto akcích neprojevují. Jsem tam v tom neutrálním postavení, v rámci novinářské korektnosti jen sleduji dění.

• **Jak jste se k novinářině dostal? Mohly za to i listopadové události roku 1989?**

Určitě ne. Šel jsem do novin až před deseti lety, to už bylo od revoluce 20 let. Je ale pravda, že před těmi třiceti lety jsem politiku začal víc sledovat. Do té doby nebylo, o co se zajímat. To bylo neustále: Sešli se v soudružské shodě, v přátelském rozhovoru a slíbili si, že Vietnamská socialistická republika si velmi váží partnerství s Československou socialistickou republikou. A co na tom mělo člověka zajímat?!

• **Tehdy se informace tuřaly. Jak se díváte na média dnes?**

Tehdy to byla cenzura ze strany státu. Ale dneska to, co tíží média, je autocenzura novinářů, kteří si řeknou: Já nebudu psát o premiérovi, když dělám v jeho novinách. Víím, jak dokáží s takovým novinářem „zatočit“.

• **Co by se podle vás v politice mělo zlepšit?**

Ještě pořád, i třicet let po revoluci, nám tady chybí politická kultura. Věci, které by kdekoliv v cizině znamenaly automaticky rezignaci a odchod politika, tady nefungují. Řekne se, že to je kampaň a jede se dál.

• **Jak vše vidíte s odstupem třiceti let?**

Dneska už můžu říct, že většinu života jsem prožil ve svobodném, demokratickém režimu. A za třicet let ho tak trochu považuju za samozřejmý. Ta vděčnost osudu, že jsme se zbavili režimu, už malinko vyprchala. Ale všichni víme, nebo bychom měli vědět, co to znamenalo žít v komunistickém režimu. I pro člověka, který nebyl vysloveně pranýřován. Nemám ani tak na mysli, že člověk nemohl vycestovat nebo že nebyly k sehnání banány. Ale ta každodenní masáž, že jsme přátelé Sovětského svazu, že se nesmíme dozvědět pravdu o tom, co se kde stalo, že kdykoliv otevřeme Rudé právo, tak tam je lež, že když chceme říct vtip, tak si musíme rozmyslet, jestli není o Husákoví. Doba komunismu byla prosycená zákazy. V tomto ohledu je svoboda naprosto nedocenitelná a musíme si jí vážít každým dnem a každou vteřinou, kdy ji máme!

TEXT: Zuzana Paulusová / FOTO: Adrián Zeiner

Bylo to dobrodružství i po 30 letech, říká historička

BÝT EDITORKOU? PRÝ S TÍM MOC PRÁCE NEBUDE. STÁVKOVÉ DENÍKY JSOU NAPSANÉ I PŘEPSANÉ, STAČÍ DOPLNIT KOMENTÁŘ, POZNÁMKY A BUDE HOTOVO. TAK ZAČALA MOJE PRÁCE NA NOVÉ KNIZE NEJISTÉ DNY SAMETOVÉ REVOLUCE – STÁVKOVÉ DENÍKY PARDUBICKÝCH VYSOKOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ 17. 11. 1989 – 5. 1. 1990.

S obavami, ale i zvědavostí, co všechno sebou práce na knize ponese, jsem na nabídku kývla. Při prvním pohledu na přepisy deníků na mě ale padla spíše nedůvěra. Z toho by měla vzniknout kniha? Zdálo se mi, že materiálu je jen pár stránek. Ovšem pouze do momentu než jsem se začala studentskými deníky pořádně probírat. Zápisy v nich zachycují dění od 19. listopadu 1989 do 4. ledna 1990. Tedy od prvních dnů revoluce až po vstup do prvního svobodného roku 1990.

Ač jsou někdy zápisy dost strohé, nedá se říct, že by byl nějak ochuzen obsah sdělení. Navíc nejvypjatější období stávkové (první dva týdny) jsou zaznamenány velmi podrobně. Denní zápisy jsou snad nejzajímavější a nejnapínavější částí. Stručný, všech příkras zbavený, místy i dost řízný jazyk deníků dokázal až překvapivě živě přiblížit dobu, kterou jsem zažila jenom jako dítě. Ukázal dramatickou atmosféru tehdejších dnů, první týdny stávkové a naprostou nejistotu toho, kam se situace vyvine. A přesto. Ani tato nejistota je tehdy neodradila. Pardubičtí studenti se do stávkové zapojili okamžitě, nehladě na odpor části vedení školy.

Tato kniha ale neměla obsahovat pouze deníkové zápisy. Doplnit se měly i další materiály ze stávkového archivu, jako byly fotografie, prohlášení, dopisy od příznivců i odpůrců stávkujících studentů. A také články ze Studentského listu, deníku, který studenti v průběhu stávkové začali vydávat. A to všechno v situaci, kdy se jim vedení školy snažilo různými byrokratickými výmysly bránit v používání kopírovacích strojů i jiné techniky. Studentský list obsahoval převzaté texty, texty vlastní i skvělé karikatury, jejichž autory byli samotní studenti pardubické VŠCHT. Materiálu bylo tedy dost. Většina dokumentů a fotografií se už ale dříve používala v rámci výstavy k jiným výročním sametové revoluce i ve speciálních vydáních univerzitního zpravodaje. Bylo záhodno získat materiály další. Oslovila jsem proto autora jednoho z deníků a tehdejšího studenta Jiřího Ludvíka. Doufala jsem, že se mi od něho kromě dalších materiálů podaří získat i originální deník. Bohužel. Několikrát se stěhoval, a tak deník někde zůstal. Ztratil se. Z toho jsem byla zklamaná a nebyla jsem si jistá, zda strojový přepis zpětně doplněný o další věci vůbec můžeme považovat ještě za deník. Uklidnil mě kolega. Podle něj třeba deníky legionářů doplňují ještě jejich vnučata, a přesto se jim stále říká deník. V našem případě deníky navíc nedoplňovala vnučata studentů, ale přímo oni – účastníci listopadových událostí a ještě v době sametové revoluce a pár měsíců po skončení stávkové.

Dalším problémem. Chybí fotografie. To mě dovedlo k Radanu Duchoňovi, který byl v době stávkové studentem 4. ročníku VŠCHT a už tehdy téměř profesionálně fotil.

S kvalitní technikou zaznamenal všechny důležité momenty stávkové i dění přímo na škole. Kromě jeho fotografií jsme v knize použili fotografie dalších studentů – Václava Říhy, Jiřího Frimmela a Jiřího Ludvíka.

Mezi sháněním materiálů jsem se jako historička začala s listopadovým děním mimo Prahu seznamovat hlouběji a postupně sepisovat úvodní studii. V polovině srpna mi Radan Duchoň doručil soubor stovek fotografií zachycujících celý průběh revoluce v Pardubicích. A pro mě začala asi nejnáročnější část práce – doplnit k deníkovým záznamům doprovodné texty a jiné obrazové materiály tak, aby vhodným způsobem dotvářely pardubický příběh sametové revoluce. Vybrala jsem texty a fotografie ke každému deníkovému záznamu. Zdálo se, že práce na denících se pomalu chýlí ke konci a hlavní břímě připadne na grafika Lukáše Vavrečku, který stojí za celkovou podobou knihy. Ovšem začátek září vše změnil. Najednou mi napsal Jiří Ludvík, že na chalupě u rodičů objevil na půdě krabici. V ní spoustu věcí ze stávkové a kromě jiného i originální stávkový deník. A Marek Toufar, další z aktivních účastníků studentské stávkové, v té době doma našel první přepis deníku spolužáka Václava Říhy, doplněný o jeho zápisky. Neuvěřitelná věc a náhoda. Konečně se dalo jasně určit, které zápisy jsou přímo ze stávkové, a co jsou poznámky doplněné později.

Ukázalo se, že deníkové zápisy začínají už 17. listopadu, tedy v den brutálního zásahu policejních jednotek na Národní třídě v Praze, a končí až 5. ledna. S deníkem Jiřího Ludvíka se na půdě až nyní také našly dopisy a jiná svědectví přímo z období stávkové v Pardubicích. Kniha ale v tu chvíli měla jít co nejdříve do tisku. A já jsem na vše měla jen minimum času. Nakonec se podařilo i tyto cenné a nově nalezené materiály do knihy zařadit. Stejně jako fotografie Jiřího Frimmela a další dokumenty, které se během září začaly postupně objevovat.

Díky úsilí všech se nám povedlo připravit knihu k vydání. Navíc obohacenou o řadu textů a fotografií, které za celých 30 let nebyly nikde uveřejněny. Vydané stávkové deníky jsou pro mě především unikátním svědectvím tehdejších událostí sametové revoluce a práce na nich byla zážitkem. Doufám, že kniha a její čtení bude zážitkem i pro všechny ostatní.

Mgr. Marie Jilková, doktorandka Ústavu historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice

Jedna z nejdůležitějších událostí v našem životě

Listopad 89 očima akademiků a zaměstnanců

Ing. Marie Bednaříková, CSc.

Fakulta chemicko-technologická

V listopadu 1989 jsem měla dva roky po skončení vysokoškolských studií, po nichž jsem absolvovala dvouletý studijní pobyt na katedře. Ten se poté změnil na interní vědeckou aspiranturu, kterou jsem začala v září 1989. Všechna bezstarostná léta přípravy na život jsem prožila v totalitním režimu, s tím, že budoucnost je více méně nalinkovaná a možnosti cestovat do zahraničí velmi omezené. Když přišel můj přítel s tím, že je sametová revoluce, že jdeme cinkat klíči k divadlu a že bude nyní všechno jinak, dodnes si pamatuji ten šok a směsici pocitů z toho okamžiku. Na jedné straně strach – sice jsem věřila, že by mě nezval nikam, kde by mi mohlo být ublíženo, ale když jsme stáli před divadlem (myslím, že poletovaly tehdy i nějaké sněhové vločky), stále jsem se rozhlížela, odkud na nás někdo zaútočí, že to není možné, aby nám to jen tak prošlo... Na druhé straně to byl pocit radosti a naděje, že bude šance poznat nové lidi a nové země, že snad doženu to, co dnešní studenti prožívají již během studií na středních i vysokých školách, ty možnosti a svobodu. Ale také v tom byl pocit nejistoty, jestli tu zodpovědnost za svá rozhodnutí a svůj život dokáží usměrnit do přijatelných mantinelů. Velmi silný byl i pocit úlevy, protože jsem za sebou měla první přednášku z marxismu-leninismu v rámci aspirantury, kdy jsem záhy pochopila, že zkouška z tohoto předmětu bude nejdůležitější a nejobávanější. Sametovou revolucí tento problém padl a zůstaly jen odborné předměty a jazyky.

Dnes si někdy říkám, že studenti ani nemohou docenit důležitost této události. Je to už 30 let, takže všichni se narodili a vyrostli v úplně jiných podmínkách než moje generace. To, co pro mě bylo utopií, je pro ně samozřejmostí. Znáám mnoho z nich, kteří dokáží využít všechny možnosti, které se jim naskýtají, a těm moc fandím. A znám bohužel i takové, kterým život utíká mezi prsty... Za ta léta se život velmi změnil, v mnoha ohledech se potýkáme s věcmi, o které bychom snad ani nestáli. Přesto si v tento den vždy vzpomenu na tu atmosféru u divadla, na lidi, kteří tam byli se mnou (a už třeba ani nejsou mezi námi), a jsem šťastná za to, že to dopadlo tak, jak to dopadlo...

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

Fakulta filozofická

Listopad 89 považuji za jeden z nejdůležitějších událostí ve svém životě, v tom profesním asi nejdůležitější. Bez něj bych skončila jako otrávená a vyhořelá okresní archivářka... Na 90. léta vzpomínám ráda: mohla jsem

začít učit na univerzitě studenty, kteří se aktivně Listopadu účastnili, byla jsem ráda, že jsem Češka. Snad jsem chvíli pocítovala i národní hrdost. Pak už to bylo horší a dnes se občas ptám, co vlastně dobrá polovina českého národa chce? Zjevně nikoli svobodu, pravdu a demokracii. Možná by raději ruský nebo snad čínský model?

prof. Ing. Miloš Sedlák, DrSc.

Fakulta chemicko-technologická

Akademický rok 1989/90 byl pro mě posledním rokem vědecké aspirantury (obdoba Ph.D. studia) na Katedře organické chemie VŠCHT v Pardubicích, kdy jsem dokončoval svou disertační práci pod neoficiálním vedením tehdy doc. Ing. Vojeslava Štěrby, CSc. (politicky nespolehlivý, ale „trpěný“ na katedře pro svou odbornost a schopnost publikovat v renomovaných mezinárodních odborných časopisech, později jmenován profesorem). Kromě odborných diskusí jsem s panem docentem často diskutoval a sdílel jeho politické názory, které nebyly v souladu s tehdejší oficiální linií všemocné KSČ. Komunistický režim se postupně hroutil v okolních zemích, takže jsme očekávali, kdy to proběhne u nás. Nebylo však jasné, jak to proběhne a jak to dopadne, zda v prvních dnech studentské stávký nedojde k obsazení vysokých škol ozbrojenými lidovými milicemi s následnou represí. Vzpomínám na naše studenty, zejména na Ing. George Popova („Popič“) a na Ing. Víta Sochu („Mohila“), kteří patřili k hlavním organizátorům studentské stávký. Jedinečná atmosféra vládla v posluchárnách H1 a H2, kde probíhaly bouřlivé diskuse s externě vyslanými dogmatiky režimu (občas některé nyní zahlédnu v luxusních vozech). Pamětníci si určitě vzpomenu na originální filosofický projev doc. Dolejše (z katedry chemického inženýrství) který předpověděl nevyhnutelný konec tehdejšího systému. Listopad 89 pro mě znamenal a znamená zásadní životní přelom, zejména možnost působit jako akademický pracovník, vést studenty a vykonávat svobodnou tvůrčí činnost. Mohl bych dále jmenovat řadu dalších možností, které nebyly za minulého režimu vůbec samozřejmé.

prof. Ing. Miroslav Ludwig, CSc.

Fakulta chemicko-technologická, prorektor pro vnitřní záležitosti Univerzity Pardubice

Listopad 1989 má pro mě význam opravdu zásadní a přelomový. Myslím, že je to ze společenského hlediska vůbec to nejdůležitější období, které jsem prožil. Byla to doba plná událostí, jejichž důsledky jsme tehdy nedokázali plně odhadnout. S odstupem času vypadá vše možná jednodušeji, než tomu bylo ve skutečnosti. Byl to proces postupného probouzení občanské

společnosti, spojený s mnoha riziky, která našťastí nebyla naplněna. Listopad 1989 jsem prožil na naší vysoké škole, tehdejší VŠCHT Pardubice. Byl jsem odborným asistentem na katedře organické chemie. Zúčastnil jsem se mnoha akcí, které tehdy probíhaly. Byla to různá shromáždění a besedy s pražskými herci nebo studenty z ostatních univerzit, pochody od školy k Východočeskému divadlu, či například setkání se zástupci jiných vysokých škol na VŠCHT v Praze. Můj obdiv patřil a patří těm studentům, kteří v oné nejisté době studentské stávkou zásadním způsobem ovlivňovali život v Pardubicích a okolí. Aktivně vyjížděli do závodů, na vesnice, na střední školy a informovali, přesvědčovali, besedovali, odpovídali na otázky, malovali a vyvěšovali plakáty. Od té doby uběhlo třicet let a mnoho věcí se změnilo. Jistě není vše ideální, ale žijeme ve svobodné bezpečné zemi s nadprůměrnou životní úrovní. Toho bychom si měli vážit a nezapomenout, že to není automatické. Svobodu, kterou jsme v roce 1989 získali, musíme neustále bránit a pečovat o ni tak, abychom o ni opět nepřišli.

Mgr. Iva Prochásková

Fakulta Univerzity Pardubice

17. listopad 1989 je pro mě největší svátek. Znamená zásadní přelom v mém životě, který mi otevřel možnost žít svobodně a prožít naplněný život, jak profesně, tak osobně. Po třiceti letech jsou vzpomínky už trochu rozmazané, ale ten intenzivní pocit štěstí, který jsem tehdy prožívala, si pamatuji moc dobře. Už v pátek

17. 11. večer jsem z Hlasu Ameriky věděla, co se děje na Národní třídě, a o víkendu jsme hltali všechny zprávy. V pondělí ráno jsem s velkým napětím šla do práce, do knihovny na tehdejší VŠCHT, rozhodnutá se okamžitě zapojit. A následující týdny byly opravdu hektické, pomáhali jsme v knihovně s množím materiálů pro studenty i buňku Občanského fóra na VŠCHT, každý podvečer jsem chodila před Východočeské divadlo na demonstraci, první týden s obavami, protože jsem v té době měla dvě malé děti. Báli jsme se, že pořádkové síly – tehdejší Veřejná bezpečnost – dostanou rozkaz proti demonstrantům zasáhnout. V sobotu 25. 11. jsme se s manželem vydali do Prahy na Letnou, a to byl opravdu nezapomenutelný zážitek. Sdílená radost statisíců lidí, kteří se dočkali! Letos 16. listopadu se chystám na Letnou znovu. Svoboda a demokracie tu nejsou jednou provždy, musíme o ně stále pečovat a bránit snahám o jejich omezování. Ze současné politické situace jsem nešťastná, ale věřím, že generace těch, kteří ve svobodné demokratické společnosti vyrostli, si ji ubrání.

doc. Ing. Jitka Komárková, Ph.D.

Fakulta ekonomicko-správní

Listopad 89 jsem prožila jako studentka na vysoké škole v Pardubicích. Na začátku byla nejistota a váhání, ale postupně se stále více studentů zapojovalo do stávkové akce a šíření informací po městě, v okolí a nakonec i na Slovensku. Hodně pomáhala podpora obyčejných lidí, třeba paní Válkové z telefonní ústředny. S Martinem Šárou a dalšími spolužáky

jsme se střídali na vrátnici na dnešním nám. Legií, kde jsme kontrolovali vstup do školy a poskytovali prvotní informace osobně i po telefonu. Množily a vylepovaly se letáky, začaly vycházet Studentské listy, neustále se něco dělo. Nadšení lidí bylo neskutečné, bylo úžasné být součástí tohoto dění. Naše poslední náročná akce proběhla v době Vánoc – organizovali jsme humanitární pomoc Rumunsku, kde koncem prosince začala také revoluce, ovšem krvavá.

Listopad 89 nám přinesl mnoho. Z našeho studia zmizely politické předměty, najednou jsme nemuseli dělat zkoušky z politické ekonomie, marxismu-leninismu a podobných předmětů. Místo nich jsme se mohli začít učit další cizí jazyky, nejen povinnou ruštinu. Přijížděli rodilí mluvčí, nadšeně nás učili angličtinu a zároveň seznamovali se svými kulturami. Soudruzi nás přestali nutit vstupovat do strany a naznačovat možný dopad na naši budoucnost, pokud se nerozhodneme „správně“. Přišel internet a svoboda cestování. A přišla věc nejdůležitější – mohli jsme svobodně rozhodovat o své budoucnosti. Můj spolužák pár let po revoluci objevil novou technologii, přicházející (opět díky listopadu 89) na tehdejší okresní úřady – geografické informační systémy. Tento moment rozhodl o mé budoucnosti. Nebýt Listopadu 89, nebyla bych tím, kým jsem dnes, a nedělala bych svou práci.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Fakulta filozofická

Listopad 1989 pro mě znamenal konec komunistického režimu, v závěru sice už poněkud směšného, ale dosud nebezpečného. Znamenal pro mě příchod nových nadějí, které se z velké části naplnily. To si přes veškeré výhrady myslím stále. Kdo čekal, že nastane ideální doba, byl naivní, protože ideály neexistují. V každém režimu av každé zemi

se najdou lidé, kterým jde jen o vlastní prospěch, podvádějí, kradou, nedodržují zákony, střídají členství v různých politických stranách podle toho, kde jim klyne větší naděje na postup vzhůru. Ale je třeba věřit, že takových je jen menšina. Změnily se hospodářské a sociální podmínky, s nimiž si řada lidí neví rady a vzpomíná na bývalé „sociální jistoty“, právo na práci (spíše pracovní povinnost, protože kdo nepracoval, mohl být obviněn z příživnictví), nízké ceny (v regulovaném hospodářství a podle toho, co se dalo sehnat – v tomto ohledu byla ovšem v ČSSR situace lepší než ve většině ostatních socialistických států; třeba v Sovětském svazu ještě v 80. letech byly některé potraviny na přiděl, například maslo). Nechápu proto, proč se ještě dnes někomu stýská po heslu „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak“, vídaném často na různých transparentech v bývalém Československu. Vtipálci si to ovšem upravili a říkali: „Se SSSR na věčné časy, ale ani o vteřinu déle.“ Víme, že k tomu měli řadu pádných důvodů. Trošku zabrousím dále do minulosti: Vzpomínám si, že jsem v únoru 1988 v Praze procházel kolem Staroměstského náměstí, kde řečnil generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš na shromáždění ke 40. výročí února, jemuž tehdy ještě říkali „vítězný“. Zřejmě chtěl oživit vzpomínky na únorový projev Klementa Gottwalda z osmačtyřicátého roku na témže místě. V roce 1988 bylo náměstí obklopeno kordonem policistů, kteří každého pustili dovnitř, ale ven už ne, aby dav příliš neprořídil, ne-li zcela zmizel. Jakeš říkal: „Dějiny ukázaly, že jdeme

správnou cestou, náš lid za námi stojí.“ Ve skutečnosti ale za rohem v Kaprově ulici stála vodní děla ...

Co se týká mých osobních zážitků z listopadu 1989, pobýval jsem tehdy na studijním pobytu na Katedře světových dějin Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, mohl jsem tedy sledovat události z bezprostřední blízkosti.

Byl jsem jen jedním z davu, chodil na demonstrace, četl Svobodné slovo, které jako první začalo pravdivě popisovat to, co se dělo, vozil zprávy a tiskoviny svým blízkým a přátelům do Pardubic. Účastnil jsem se různých shromáždění na filosofické fakultě, kde z vedoucích funkcí na úrovni fakulty i kateder odstupovali dosavadní hodnostáři a nahrazovali je ti, již mohli stavět spíše na odbornosti a obecném uznání než na politické angažovanosti. Je ale třeba říci, že ta dělicí čára nebyla vždy zcela jednoznačná. Znal jsem i vedoucí, kteří za normalizace na své katedře udrželi lidi s nějakým „vroubkem“ třeba z roku 1968. Mohli zůstat a učit, „jen“ jim byl zaražen postup, protože docentury a profesury se udělovaly zase hlavně podle politického hlediska, ale i tak to pro ty lidi znamenalo do značné míry výhru. V humanitních oborech totiž byly zásahy KSČ v době normalizace tvrdší než v oborech ostatních, někteří historikové se tehdy museli živit například jako terénní pracovníci v podniku Vodní zdroje, jako skladníci, prof. Šmahel dělal řidiče tramvaje (říkal, že vždy chtěl mít nějakou řídicí funkci) a podobně. Po listopadu se samozřejmě mnozí z těch dříve vyhozených akademiků vrátili, řešily se staré křivdy, sem tam vyplouvaly na povrch překvapivé a nepříjemné skutečnosti, zejména po zpřístupnění určitých archivů.

Krátce po listopadu 89 to ale ještě nikdo nevěděl. Praha tehdy žila velkým nadšením, atmosféra venku na ulicích byla vesměs příjemná, i přes nepřízeň počasí. Hlavně ale Češi nezapomněli na svůj smysl pro humor, který využíval každé příležitosti. Na ulicích si lidé mohli přečíst hesla, jež jim zvedala náladu: „Kromě ústředního výboru KSČ stávkují všechna divadla.“; „Bít, či nebít?“, „Svoboda projevu – i po projevu.“; „Dnešní heslo – předat veslo!“, „Komunismus komunistům.“ Zajímavé akce se pořádaly třeba v divadlech. Podařilo se mi jednou sehnat poslední lístek do Semaforu, kde se právě konalo spíše takové sezení s různými umělci a dalšími osobnostmi. Karel Šíp tam tehdy vyprávěl, že jeho kamarádi v hospodě založili „Svaz protikomunistických bojovníků“. Byla to samozřejmě jen legrace nad pivem, ale ti, kteří dnes starý režim oplakávají, by si měli uvědomit, co by se s těmi zakladateli stalo, kdyby takové jejich řeči před listopadem 89 vyslechl nějaký donašeč nebo příslušník StB. A také to, že dnes mimo jiné mohou potomci bývalých komunistických funkcionářů bez překážek studovat, mají-li k tomu předpoklady, a že komunistická strana může dnes v demokratické společnosti bez omezení fungovat, ačkoliv má na svědomí více než 40 let nesvobody v naší zemi. Takže co je lepší?

prof. Ing. Švancara, Dr.

Fakulta chemicko-technologická

Když se řekne „Listopad ‚89“, tak se mi samozřejmě vybaví všechny ty události, které jsem prožíval velmi intenzivně, stejně jako mnozí jiní ve vysokoškolském prostředí; jinak to snad ani nešlo. Já jsem tehdy na VŠCHT Pardubice začínal svůj studijní pobyt (který předcházela aspirantskému, později doktorskému studiu) a překotné dění listopadových dní vnímal o to víc, neboť jsem byl stále ještě v režimu jakési „adaptace na civilní

život“ po návratu z vojenské základní služby na konci září. (Právě na vojně jsem již v první polovině roku 1989 vycítil, že s přetrvávajícím zřízením není něco v pořádku a že ve společnosti každým dnem sílí touha po změnách. A průběh listopadových dní to jen potvrdil.)

Pokud si na přelom let 1989/1990 a následující období vzpomenu, vybaví se mi také to, jak zásadním způsobem proběhlé společenské změny zasáhly do mého života. Patřil jsem totiž k těm šťastlivcům, kteří již brzy po Listopadu vycestovali na studijní a vědeckou stáž do dříve zapovězené ciziny, přičemž možnosti získávat cenné zkušenosti v zahraničí jsem využíval i potom. Zatímco má první stáž mi dala hlavně jazykovou přípravu a poznání života v cizí zemi jako takové, další tři pobyty (co následovaly v pravidelných intervalech až do poloviny devadesátých let) mne postupně vyprofilovaly v oboru, který se stal klíčovým i v pozdější kariéře.

O stážích v cizině jsem se rozepsal proto, že v akademickém prostředí považují tyto možnosti za jeden z důležitých výsledků tehdejších změn, nebo – chcete-li – za jeden z výdobytků Listopadu pro mladou generaci. Tímto bych rád apeloval na dnešní studenty a doktorandy, ať využijí možnosti a šancí, které se jim i v současnosti nabízejí. Já jich tenkrát využil. Teď je řada na jiných...

Ing. Hana Jiránková, Dr.

Fakulta chemicko-technologická

Na podzim roku 1989 jsem byla v posledním ročníku studia na tehdejší VŠCHT Pardubice. Listopadové události jsem tehdy vnímala s mírným zpožděním, protože informace se nešířily jako dnes rychlostí kb/s (tedy internetovou), ale mnohem pomaleji a občas se míchaly s dezinformacemi a fámami (to přetrvává dodnes).

Protože Gorbačov už se snažil Rusko reformovat několik let, skutečný šok to pro většinu z nás asi nebyl.

A moje dojmy a pocity? Trošku překvapení, mírná euforie, snad i obavy a hlavně velké očekávání. Postupně se vývoj situace v hlavním městě odrazil i na dění v Pardubicích. Začal fungovat stávkový výbor, účastnili jsme se se spolužáky demonstrací u divadla, roznášeli letáky a šířili v dobré vůli „osvětové myšlenky“ po městě. Já jsem tehdy např. brigádničila v TMS v Černé za Bory, kde jsme kromě úklidu vylepovali letáky, s kamarády jsem se také zúčastnila besed v Synthesii. Většina normálních lidí (pracujících) se k nám chovala velmi hezky, i když měli třeba poněkud odlišné názory na další vývoj. Abychom se jen neflákali (byli jsme přece jen stávkující studenti), pracovali jsme také na dokončení a úklidu dlouhá léta (přý 20 let) budovaného plaveckého bazénu.

Na půdě VŠCHT se děly věci, na které posluchárna H1 ani většina z nás nezapomene. Setkání s představiteli vedení školy (kteří se ovšem vždy chovali slušně a korektně), emotivní vystoupení umělců z Prahy (např. herci Boris Rösner a Jana Hlaváčová), diskuze a tříbení názorů. Někdy vážnější situace, ale mnohem častěji převládl optimismus a občas i obyčejná (byť poněkud absurdní) sranda.

A co pro mě osobně znamenal listopad 1989? Méně času na diplomku, poněkud hektický konec studia. A radost (nejen z toho, že nám odpadl jeden státnicový předmět – marxismus), ale i z netušených možností, svobody a svobody cestování, které mám moc ráda.

A taky jsem ráda, že jsme jako studenti mohli být u toho, když Pardubicemi procházela naše malá revoluce.

1. Oldřich Pytela
Mluví stříbro, psátí zlato...

2. Marie Kaplanová
*Cena člověka je v tom, v čem sám sebe přesahuje,
v tom, čím je mimo sebe, čím je v jiných a pro jiné.*

3. Iva Prochásková
*Pravda a láska musí zvítězit...
My se toho těžko dožijeme.*

4. Ivan Švancara
Život je jen náhoda, jednou jsi dole, jednou nahoře...

5. Zdena Kašparová
Peníze jsou až na prvním místě.

6. Tomáš + Hana Jiránkovi
Společně v Akademickém listu, společně životem.

7. Marie Bednaříková
Nikdy není tak zle, aby nemohlo být ještě lépe!

9. Aleš Halama
*Nic nedrží člověka při zemi lépe než závist a nic
ho od země neodpoutá snadněji než dobrá vůle.*

8. Tomáš Černohorský
*Chcete-li dosáhnout dobré reprodukovatelnosti
pokusu, musí se provádět pouze jednou.*

10. Renáta Brátová + Dagmar Pavelková
Jíst, pít a spát jsou naše dějiny.

Na obrázku chybějí ti, kdož se na práci redakční rady významněji podíleli v minulých letech. Byli to: **Jitka Dusilová, Martin Friedl, Renata Hyklová-Šišková, Miloš Sedlák, Michaela Smetáková a Miloš Vítek.**

Lumír „Zilvar“ Sokol:

Zakládali jsme Občanské fórum, ale nic nebylo jisté

V TISKÁRNĚ PĀRDUBICKĚHO DOMU TECHNIKY TAJNĚ TISKL SAMIZDAT. BYL JEDNĚM Z POŘADATELŮ NEPOVOLENÝCH KONCERTŮ TZV. HUDEBNĚHO UNDERGROUNDU A ZA JEDNU Z AKCĚ DOSTAL PODMĚNKU. LUMĚR „ZILVAR“ SOKOL, PŘEDSTAVITEL PĀRDUBICKĚHO UNDERGROUNDU, VŽDY VYZNĀVAL SVOBODU V TOM NEJŠIRŠĚM SLOVA SMYSLU. TAKĚ PROTO V LISTOPADU 1989 JAKO JEDEN Z PRVNĚCH PŘEDĀVAL PŘED DIVADLEM AKTUĀLNĚ INFORMACE Z PRAHY. ZĀROVEŇ BYL U ZALOŽENĚ OBĀANSKĚ FŌRA (OF), PRVNĚ OBĀANSKĚ AKTIVITY POZDĚJI PŘĚTAVENĚ V POLITICKOU STRANU.

• **Jak vypadal váš život před Listopadem 89?**

Když mi skončila vojna, což bylo na podzim v roce 1983, začal jsem se zcela plánovitě zabývat hudebním undergroundem, tedy pořádáním především hudebních akcí. K tomu samozřejmě patřilo i napojení na disent. Od roku 1986 jsem v tiskárně kopíroval samizdat, knihy z cizích vydavatelství, časopis Vokno, Voknoviny a další. Vedle toho mě zajímal sport, pořádání hudebních akcí a hraní s kapelou Oscar Band. Akce byly samozřejmě utajené a většinou naoko „navlečené“ na svatby a oslavy narozenin, abychom vůbec získali povolení. Musím ale říct, že akce, které jsem buď sám pořádal, nebo se jich účastnil, patřily do tzv. druhé vlny undergroundu. Třeba na Plastikách (skupina The Plastic People of The Universe) nebo skupině DG jsem nikdy nebyl, protože už v mé době nehráli, nebo velice málo. Jejich doba mi unikla generačně a také jsem v komunitě nebyl tolik zapojen, abych se mohl něčeho takového účastnit. Původní underground byl dost utajený. Měl svůj okruh lidí a těžko se tam dostával někdo z venku, záleželo na kontaktech.

UNDERGROUND ROZHODNĚ NEZEMŘEL. VŽDY TADY BUDE NĚKDO, KDO SE POSTAVÍ ESTABLISHMENTU. VŽDY TU BUDOU LIDI, CO SI BUDOU DĚLAT SVOJE VĚCI NEZÁVISLE.

• **Pořádat akce bylo tehdy riskantní, za ně jste dostal podmínku?**

Bylo to za akci v Rosicích nad Labem. Odvedenci na vojnu, mí kamarádi, pořádali rozlučku se svobodou. Přijeli jsme zrovna ze svatby Standy „Gumy“ Pitaše ze Šonova a kolem desáté, jedenácté hodiny přijela Veřejná bezpečnost (VB) se psy a akci ukončila. To se mi, potažmo nikomu, nelíbilo a tak jsem se ozval. Nebyl dle mého názoru právní důvod akci ukončit. Jedna kamarádka se dokonce bránila a uholdila jejich útočícího psa deštníkem. Pak už to začalo být hustý. Odvedli mě na výslech do zadních prostor hospody. Nakonec jsem dostal podmínku 6 měsíců na 2 roky. Chtěl jsem v akcích pokračovat, tak jsem do toho dál „nešil“. Tím myslím, že jsem se ani proti rozsudku neodvolával, abych na sebe zbytečně neupozorňoval.

• **Ale mezi lidmi se to rozkřiklo.**

Vyšlo to následně ve Vonsu (Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných), a tím pádem se vědělo o akci i o tom, že jsem dostal podmínku. U výslechů jsem za ty léta (1983-89) byl víckrát, protože akcí jsem dělal fakt hodně.

• **Také jste se účastnil demonstrací. Jak jste se o nich dozvídal?**

O těchto akcích se všeobecně mezi lidmi vědělo, většinou šuškanou nebo z různých podpisových akcí, prohlášení nebo samizdatu. Já jsem tam jezdil, řekl jsem si vždycky, že to risknu. Ale na Palachův týden v roce 1989 jsem od režimu dostal varování, tzv. výstrahu prokurátora.

ODVEDLI MĚ NA VÝSLECH DO ZADNÍCH PROSTOR HOSPODY. NAKONEC JSEM DOSTAL PODMÍNKU 6 MĚSÍCŮ NA 2 ROKY.

• **Na jaké akci jste například byl?**

Třeba u zdi Johna Lennona. To byla velká spontánní manifestace k příležitosti jeho úmrtí 8. prosince. Sjela se hrozná spousta mániček a dalších lidí. Procházeli jsme přes Karlův most, všude byly svíčky, jeho fotky a lidé v oknech tleskali. Už bylo vidět, že nějaké uvolnění tady nastává. Pak jsme samozřejmě skončili ve vinárně.

• **Co se dělo 28. října 1989 na demonstraci v Praze?**

To už bylo opravdu ostrý. Dav táhl po Karláku, veřejná bezpečnost nás rozháněla se psy a nakonec se některým

Oscar Band v roce 1988

Oscar Band, undergroundový festival Májovka

z nás podařilo utéci do metra. Ale co vím, někteří obušky dostali. Lidé včetně mě a pár přátel prchali do podloubí, kde to zrovna opravovali. Tak se člověk musel protáhnout šikovně kolem pletiv, aby se do metra dostal.

• **Kdy jste si začal myslet, že je možné systém změnit?**

Vše to začalo Palachovým týdnem (15. – 21. 1. 1989). Demonstrace byly už tak velké a rozjeté, že bylo jasné, že se něco děje a bude dít. Začalo se to hroutit v okolních státech. V Německu 9. listopadu padla Berlínská zeď. Vše napovídalo tomu, že se režim uvolní minimálně jako v osmašedesátém. V sobotu 18. listopadu jsme byli na jedné undergroundové akci za Rychnovem nad Kněžnou. Ta byla ještě rozehnána StB a předsedou Národního výboru. Tam se již objevili lidé z Prahy a říkali, že se to sype. Dorazili jsme tedy do Chvaletic, kde hrála skupina Lucie, a tam se již hovořilo o stávce divadelníků a umělců. Informací ale moc nebylo. Z tisku jsme se nic nedozvěděli, takže když se člověk nepohyboval kolem disentu, nevěděl téměř nic.

• **Jak to vypadalo v Pardubicích?**

Lidé se začali shromažďovat před divadlem a přímo z Prahy přijel můj kamarád Milan Derner, aktivista z Chrudimi. Lidé už nás trochu znali, a tak nás vysadili na popelnice, abychom jim řekli, co o tom všem víme. V pondělí 20. listopadu už jsem byl v práci v tiskárně Domu techniky a kamarád Olda Bašta, co dělal v divadle, přijel s informací, že se zakládá Občanské fórum.

• **Tak jste byl u zakládání Občanského fóra?**

Ano, byl. Stal jsem se tedy svědkem a aktérem té první skupiny lidí, co se začala angažovat. Já jsem se účastnil za nezávislé aktivity a vlastně za máničky, za underground. Abych to vysvětlil, máničky (tedy ti, co se zabývali

Akce na statku u Stanislava „Gumy“ Pitaše

hudebním undergroundem jako organizátoři nebo členové hudebních skupin, členové různých nezávislých iniciativ nebo nezávislí umělci) stáli u zrodu většiny Občanských fór. Byli jako první na náměstích. Jednalo se především o ty, kteří byli v různých nezávislých iniciativách a o lidi z disentu. Všechno bylo ale nejisté. Když jsme se rozcházeli třeba s Milanem Vítem, mým bývalým vedoucím v tiskárně, loučili jsme se s tím, že se už možná nevidíme. Kolem nás pořád jezdily volhy s tajnými policisty. Nevěděli jsme, jestli nás třeba neodprásknou, protože v tyto dny ještě nepadla vláda a vše fungovalo pořád podle not komunistické strany.

• **Pak ale vláda padla...**

To už bylo najednou hodně statečných, co se začali angažovat.

• **Kde mělo sídlo Občanské fórum?**

První schůzka se konala v horní klubovně v pardubickém divadle, tak to bylo prvním sídlem s patnácti, maximálně dvaceti lidmi. Jmenovitě si vzpomínám na manžele Stibicovi, pana Stehna od sociálních demokratů, Ing. Jandu za zelené nebo Jaromíra Voseckého z divadla. V divadle na recepci stáli kluci, kteří znali lidi z StB a udavače, takže věděli, koho pustit a koho ne. Z divadla nás po pár dnech vyhnali, přemístili jsme se hned za něj, do bytu k paní Karáskové. Třetím sídlem bylo Pernštýnské náměstí, byt ředitele galerie Františka Víta. Teprve potom nám nabídl prostory Tenisový klub LTC Pardubice, kde bylo KC OF do voleb.

• **Jakou roli hráli při zakládání OF studenti?**

První den založení Občanského fóra 20. listopadu v Pardubicích u toho asi nikdo ze studentů nebyl,

nevzpomínám si. V dalších dnech už začala spolupráce se studenty. Vzpomínám např. na Víta Sochu a Martina Ťopka. Poprvé se mi také dostaly do rukou Studentské listy, které jsem jako stále ještě zaměstnanec v Domě techniky vesele tisknul. U příležitosti prvního svobodného květnového Majálesu jsem dělal se studenty rozhovor o hudbě právě do Studentských listů, které tenkrát vycházely poměrně často.

TO UŽ BYLO OPAVDU OSTRÝ. DAV TÁHL PO KARLÁKU, VEŘEJNÁ BEZPEČNOST NÁS ROZHÁNEĽA SE PSY A NAKONEC SE NĚKTERÝM Z NÁS PODAŘILO UTĚCI DO METRA. ALE CO VÍM, NĚKTEŘÍ OBUŠKY DOSTALI.

• **Jak se rozhodovalo v Občanském fóru?**

To se určovalo podle toho, kdo má jaký zájem a jestli o daném tématu něco ví. Mě zajímala hudba, tak jsem byl pravděpodobně Jarmilou Stibicovou pověřen, abych společně s Františkem Vítem vytvořil novou koncepci kultury. Franta Vít byl ředitelem galerie, takže jsme spolu chodili na schůzky na zámek a diskutovali, co by se dalo změnit a tak. Dokonce z toho mám ještě originální zápisky.

• **Změnili jste něco?**

K ničemu to nevedlo. Ty struktury, které tam de facto byly, zůstaly, protože nebyl zas až takový důvod ke změně, když oni znali schéma celé organizace. Takže to vcelku upřímně řečeno fungovalo. Nefungovalo to akorát, když komunisti řekli: „Tohle ne!“

• **Proč jste tehdy vystoupil z Občanského Fóra?**

Protože se mi zdálo, že samet byl sametem až přespříliš.

• **Jak to myslíte?**

To se týkalo třeba komunistů, se kterými se jednalo. Byl jsem hned od začátku pro to, postavit komunistickou stranu mimo zákon. Ale to se v OF moc nenosilo. Tam to bylo spíš liberální. Vystoupil jsem a přidal se k Republikánské unii. Tím jsem se v OF rozloučil, ale ne že bych ty lidi zatracoval.

• **Jaká nejtatálnější změna pro vás nastala po roce 1989?**

Třeba to, že jsem dostal pas, který mi pravidelně odebírali. Za komunistů jsem se za hranice skoro nedostal. Vždy mi ho vrátili, chvíli počkali a zase sebrali.

• **Jak dlouho vám trvala euforie z roku 1989?**

Moc dlouho ne. Pocit svobody, tedy především té vnitřní, sice zůstal, ale zvonění klíčů pomalu utichalo. Začal jsem podnikat na vlastní pěst, musel jsem se začít živit sám. Od stavební firmy, kterou jsme založili v roce 1990, až po vedení hotelu a pronájem prostor hospody a klubu Žlutý pes na Cihelně, jsem s tímto problémem neměl. Ale jde spíš o jinou věc. Bohužel ve státních institucích, obecních zastupitelstvech či u soudů se toho zas až tak mnoho nezměnilo a zde také stáli a zase stojí ti samí lidé... Tito lidé se měli prostě odstříhnout během prvních čtrnácti dnů revoluce, a to už vůbec nemluvím o privatizaci a tzv. stejné startovací čáře. Stačí se jen podívat, kdo privatizoval nejlukrativnější části státních podniků...

• **Cítíte se stále svobodný?**

Nechci moc říkat, že jsme 30 let ve svobodě, je to hrozně zavádějící. Jaké svobody? Kdo je tady svobodný a na čem jste závislí, abyste byli svobodní. Pravděpodobně na penězích, tím pádem jste závislí na zaměstnavateli, jak s vámi bude vymetat, nebo nebude. A už jsme u těch sociálních záležitostí.

• **V čem tedy vidíte svobodu?**

Řadím se k undergroundu, tak mi jde především o svobodu vnitřní. Svobodu svoji, svých přátel a to, že jsme stále komunita, která si své svobody cení, že nezávisle na hlavním kulturním proudu může tvořit svoje umění, dělat svoji muziku a snažit se svobodně žít. K tomu snad dodat jen to, že můžu cestovat, můžu si cokoli přečíst, svoje myšlenky tvarovat, jak chci a pokud chci, tak je někde prezentovat. Bez toho, že by někdo přišel a řekl, takhle ne. Neříkám, že to před listopadem byla 50. léta, ale přeci jen nad námi Damoklův meč vždycky visel.

• **Svobodu cestování jste si po roce 89 užil?**

Studoval jsem amatérsky latinskoamerické kultury, Inky, Aztéky, tak jsem tuto část světa projel. Viděl jsem všechny věci, co jsem vždycky chtěl na vlastní oči vidět. Byť musím zase říci, že teď vzhledem k situaci v Evropě a všude ve světě mám na to trochu jiný názor. Hranice zase nebyly tak úplně od věci. Komunisté vás nepustili přes hranici, ale taky nepustili nikoho sem. Teď vás sice pustí kamkoliv, tedy pokud na to máte, ale zase si sem může jít de facto každý, což teda nevidím jako moc pozitivní záležitost. Že by konec národních států?

• **Je demokracie to nejlepší, co může být?**

Demokracie... Demokracie je velice složitá věc. Představte si staré Řecko, demos, vládu lidu, a když vezmeme třeba systém ostrakismu, jako jasnou a jednoduchou formu rozhodování lidí o své budoucnosti, tak to pravděpodobně před dvěma a půl tisíci lety fungovalo. Ale taky ne dlouho. Když proběhnu celou historii, tak demokracie je asi jediný systém, který alespoň zvažuje vládu lidu a dává prostor spravedlnosti. Otázka je volební systém. Kdo se k vládě dostane, proč se tam dostane, jakým způsobem by měl

být limitován. Co jsem si idealisticky myslel jako pacifista a demokrat v roce 1989, tak za to bych dnes klíčem necinkal. Za to, co se děje v poslední době především. To je neuvěřitelné.

• **Co se mělo zpočátku udělat jinak?**

Já bych to hned po převratu vzal radikálněji. Jako první věc zákaz KSČ. Odstavit především ředitele velkých podniků, kteří nakonec stejně zprivatizovali to nejlepší z toho, co fungovalo.

• **Cítíte nějakou nespravedlnost?**

Osobně ne. Spíš zklamání nad polistopadovým vývojem. Myslel jsem si, že demokracie bude mít pevnější kořeny a že nebude stát na hliněných nohou. Že nám pohlavní lidé, kterým opravdu o něco jde. Rozhodně nesouhlasím s tím, že když je někdo bohatý, tak bude vše dělat pro blaho lidí. To je nesmysl nejhrubšího zrna.

• **Měl by se rok 1989 připomínat mladé generaci?**

Určitě. Připomínal bych novodobé dějiny jako celek. Když se podíváte na naše a světové dějiny, tak se vždy události nějakým způsobem opakují, což není žádný nový objev. Pokud lidé nejsou vzdělaní v historii, tak opakování dopustí znova. A to si myslím, že se děje zrovna teď. Školy by měly podněcovat kritický pohled na svět a nezanedbatelně by v tom měla fungovat i rodina.

• **Co se vlastně stalo s undergroundem, je tady stále?**

Underground rozhodně nezmizel. V podstatě v tom pokračují ti samí lidé. Je jim kolem šedesátky, děti jim odrostly, jsou zajištěni. Za všechna léta si nepamatují tolik undergroundových akcí jako nyní. Taková třetí vlna undergroundu. Staré kapely se obnovují. Tak i moje kapela Oscar Band nebo skalická Prasečí Farma a další. Zároveň se objevují nové kapely, mladí básníci, jako hlásná trouba fungují Voknoviny nebo internetové Rádio Underground. Nelze nezpomenout například Libora Krejčara, sochaře, řezbáře a básníka z Heřmanova Městce, nakladatelství GuerillaRecord nebo Michala Dimitrova z Vraclavi, který vybudoval statek přímo jako komunitní centrum na undergroundové (ale i jiné) akce. Underground rozhodně nezemřel. Vždy tady bude někdo, kdo se postaví establishmentu. Vždy tu budou lidi, co si budou dělat svoje věci nezávisle.

Lumír „Žilvar“ Sokol

Narodil se 9. prosince 1959 v Pardubicích. Jeho otec podepsal Chartu 77 a zprostředkoval synovi přístup k samizdatové literatuře. Už na základní škole se potýkal s problémy kvůli dlouhým vlasům a po návratu z vojny se definitivně zapojil do činnosti pardubického undergroundu. Založil kapelu Oscar Band (1985) a pořádal koncerty tzv. druhé vlny undergroundu. Kvůli svým postojům a organizačním aktivitám byl mnohokrát vyslýchán StB. Od roku 1986 pracoval v tiskárně, kde tajně kopíroval samizdatovou literaturu. Stýkal se s předními představiteli undergroundu a disentu, navštívil Václava Havla na Hrádečku. Stál u zrodu kulturní nezávislé aktivity „Pravcův dům“ a platformy Klubu přátel moderní hudby. Během listopadu 1989 stál u zrodu Občanského fóra v Pardubicích. Po sametové revoluci byl jedním ze zakladatelů Pardubické nezávislé agentury (PANAG) a rockového Radio Panag. Založil a provozoval Rockový klub Žlutý pes (1992) a klub Ponorka (1999), který vede dodnes. V roce 2017 mu byl udělen ministrem obrany Pamětní odznak jako účastníku odboje a odporu proti komunismu.

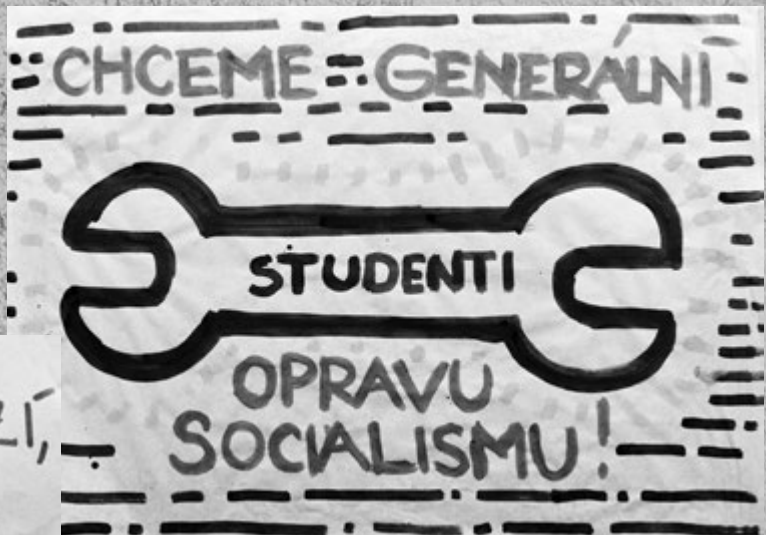
TEXT: Anna Sedláková / FOTO: Anna Sedláková a archiv Lumíra Sokola

NEJHORŠÍ JE
NAROVNEJTE
ZÁDA, DOBA
SI TO ŽÁDÁ!
vs

PRAVDA VÍTĚZÍ,
ALE DAŤ TO
FUŠKU

BOBRÍKA MLCENÍ
JSME UŽ SPLNILI!
TEDE BOBRÍKA
ODVAHY!
Studenti